

Aalborg Universitet

Unges udeliv - i multietniske boligområder

Børresen, Sølvi Karin; Schytte, Benny

Publication date:
2008

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Børresen, S. K., & Schytte, B. (2008). *Unges udeliv - i multietniske boligområder*. SBI forlag. SBI Nr. 2008:10

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Unges udeliv

- i multietniske boligområder

Unges udeliv

- i multietniske boligområder

Sølvi Karin Børresen
Benny Schytte

Titel	Unge udeliv
Undertitel	- i multietniske boligområder
Serietitel	SBi 2008:10
Udgave	1. udgave
Udgivelsesår	2008
Forfattere	Sølvi Karin Børresen, Benny Schytte
Sprog	Dansk
Sidetæl	62 sider
Litteratur-henvisninger	Side 54
Emneord	Multietniske boligområder, almene boliger, friarealer, legepladser, udeliv, unge, grønne områder
ISBN	978-87-563-1331-5
Fotos	Benny Schytte
Omslagsfoto	Benny Schytte
Udgiver	Statens Byggeforskningsinstitut, Dr. Neergaards Vej 15, DK-2970 Hørsholm E-post sbi@sbi.dk www.sbi.dk

Eftertryk i uddrag tilladt, men kun med kildeangivelsen: SBi 2008:10: *Unge udeliv. I multietniske boligområder. (2008)*

Indhold

Forord	4
Indledning	5
Rapportens opbygning	6
Sammenfatning og hovedkonklusioner	7
Baggrund	10
Udemiljøforskning	10
Forskning om unges udemiljø	11
Undersøgelsens fokus	14
Teorier og begreber	15
Aktør-struktur	15
Social kapital	16
Værdier, normer og social kontrol	16
Kultur, etnicitet og identitet	17
Symbolsk interaktion	18
Udemiljø	18
Pladser og steder	19
Formelle og uformelle steder	20
Metode	21
Indledning	21
Udvælgelse af boligområder	21
Anvendte metoder	21
Ungdommens steder i tre boligområder	25
Indledning	25
Gellerup	26
Vollsmose	29
AKB Lundtoftegade, Ydre Nørrebro	33
Sammenfatning	36
En karakteristisk af ungdommens steder	37
Indledning	37
Steder for alle	38
Steder for unge	40
Unge egne steder	42
Sammenfatning	43
Udvalgte temaer	45
De unge i udemiljøet	45
Sted, tilhørsforhold og identitet	46
Kønsspecifik adfærd i udemiljøet	47
Udemiljø og social kontrol	48
Unge, udemiljø og sociale relationer	49
Sammenfatning	50
Erfaringer til praksis	51
Indledning	51
Dialog som konfliktløsning	51
Vitalisering af udemiljøet	51
Variationer i udemiljøet	52
Anerkendelse og inddragelse af unge	52
10 gode råd	53
Litteratur	54
BILAG - interviewguides	58

Forord

Undersøgelsen *Unge udeliv i multietniske boligområder* er et delprojekt af et forskningsprojekt om *Integration, rummelighed og konflikthåndtering i boligområder*, hvor formålet er at belyse årsager til konflikter og barrierer for integration i boligområder ved at:

- kortlægge forskellige boligkulturer, normer, værdier og adfærd, der giver anledning til utilfredshed, problemer og konflikter i boligbebyggelser,
- afdække hvorledes man håndterer konflikter i boligbebyggelser og baggrunden for, at man vælger bestemte måder at håndtere disse på,
- evaluere effekten af initiativer og tiltag, der tages med henblik på at forhindre konflikter, samt
- anbefale forskellige typer af initiativer og tiltag.

Denne delrapport handler om de unges udeliv i multietniske boligområder, hvor opmærksomheden er rettet mod hverdagslivet og de unges adfærd og anvendelse af udemiljøet i boligområderne. Endvidere gives der eksempler på konkrete tiltag og problemløsninger i relation til de unges anvendelse af udemiljøet.

Thorkild Ærø
Forskningschef

Indledning

I de seneste år har der været en stigende interesse for byens uderum og boligområdernes udemiljø. En række nye initiativer og tiltag som kvarterløft, byfornyelse og fondsbevillinger til nye byrum, idrætslegepladser m.v. vidner om dette. Målet med disse initiativer har blandt andet været at skabe mere attraktive og udfordrende udemiljøer for børn og unge.

En del af initiativerne har rettet sig specifikt mod unge i socialt udsatte boligområder med integrationsproblemer, kriminalitet og hærværk. Etablering af nye udemiljøer synes at have en positiv effekt i form af eksempelvis mindre hærværk i områderne (Christensen & Ærø 2003). Men vores viden om de unges udeliv og præferencer, når det gælder udemiljøets udformning i boligområderne, er stadigvæk begrænset.

En række nyere undersøgelser om unges anvendelse af udemiljøet viser, at de unge tager de offentlige rum og steder i besiddelse og anvender dem på forskellige måder for at skabe mening og sammenhæng i deres tilværelse. Set fra de unges perspektiv er de offentlige steder, både i boligområdet såvel som i dele af byen ikke kun steder, hvor man opholder sig. Stederne repræsenterer i lige så høj grad områder, hvor man kvalificerer sig til voksenlivet (Lieberg 1992; Nordström 2002).

Oftentimes bliver de unge i de såkaldte udsatte boligområder beskrevet som ballademagere, der udøver hærværk og er til gene for andre beboere. Men forholder det sig kun sådan, eller findes der et mere nuanceret billede af unges anvendelse af udemiljøet?

Formålet med undersøgelsen har været at indsamle viden om de unges adfærd og anvendelse af udemiljøerne i multietniske boligområder, herunder identifikation af konflikter og problemer relateret til udemiljøet. I undersøgelsen har opmærksomheden været rettet mod sammenhænge mellem unges anvendelse af udemiljøet og deres sociale og kulturelle hverdagsliv.

Undersøgelsens empiriske materiale består af observationer i tre udvalgte boligområder samt kvalitative interview med forskellige aktører i boligområderne: beboere, områdemedarbejdere, lokalpoliti samt de unge selv. I undersøgelsen defineres unge som personer i aldersgruppen 14 – 20 år. Undersøgelsen er afgrænset til tre boligområder, nærmere bestemt AKB Lundtoftegade på Ydre Nørrebro, København; Vollsmose i Odense samt Gellerup ved Århus. Det empiriske materiale er indsamlet i perioden fra 1. oktober 2005 – 1. maj 2007.

Rapportens opbygning

Rapporten indledes med en sammenfatning og præsentation af undersøgelsens hovedkonklusioner. Herefter beskrives baggrunden for undersøgelsen i form af en præsentation af forskellige tilgange til udemiljøforskning samt forskning med særligt fokus på børn og unges udemiljø.

I det efterfølgende afsnit præsenteres projektets problemformulering, hypoteser samt de centrale spørgsmål i undersøgelsen, fulgt op af en præsentation af teoretiske tilgange og begrebsdefinitioner i relation til undersøgelsens problemstillinger.

Derefter gøres der rede for hvilke metoder, der er anvendt i undersøgelsen samt undersøgelsens afgrænsning og empiriindsamling.

Med baggrund i det indsamlede materiale, herunder forskelligt dokumentarisk materiale fra de udvalgte boligområder, beskrives de enkelte boligområder med særlig vægt og fokus på de unges anvendelse af udemiljøet.

Med afsæt i områdebeskrivelserne præsenteres en opsamling og typologisering af ungdommens steder, herunder de unges anvendelse og adfærd, aktiviteter samt problemer og konflikter forbundet med de unges anvendelse af udemiljøet.

På baggrund af undersøgelsens teoretiske tilgange og begreber og det empiriske materiale foretages en analyse af udvalgte temaer, som undersøgelsen har peget på.

Afslutningsvis præsenteres anbefalinger og erfaringer fra undersøgelsens resultater.

Sammenfatning og hovedkonklusioner

Undersøgelsen bygger på den erkendelse, at der er behov for mere viden om, hvordan unge lever deres udeliv i multietniske boligområder. I den internationale forskningslitteratur, som der refereres til i undersøgelsen, bliver det påpeget, at studier af unge i det offentlige rum fortrinsvis handler om kriminel adfærd, hvilket bidrager til et unuanceret, negativt billede af ungdommen generelt. Når det handler om unge i multietniske boligområder, er der i medierne en tendens til at fokusere på negative begivenheder og ikke det almindelige hverdagsliv.

I denne undersøgelse er opmærksomheden rettet mod udvalgte multietniske boligområder og de unges udeliv i disse områder. Formålet er at undersøge de unges adfærd og færden i boligområders udemiljø samt at identificere konflikter og konfliktløsninger. Endvidere er det undersøgelsens formål at viderebringe eksempler på løsninger og nye tiltag.

Undersøgelsen rummer flere arbejdshypoteser. Blandt andet hypoteser, som handler om, at unge tager det offentlige rum i besiddelse, skaber deres egne mikrogeografier og frizoner, samt at de unge finder steder for interaktion med omgivelserne og steder for tilbagetrækning, hvor de kan være sig selv.

Den teoretiske tilgang til problemstillingen er en aktør-strukturtilgang, hvor de unge *indskrives* i de strukturer, som de er en del af. Den socioøkonomiske segregation, således som den manifesterer sig i de udvalgte multietniske boligområder, kan have betydning for de unges adfærd samt deres oplevelse af tilhørsforhold til stedet.

De sociale relationer og netværk har betydning for det hverdagsliv, der udspiller sig i boligområderne. Sociale netværk - set som social kapital - er tillagt vægt og inddraget i forståelsesrammen. Endvidere indgår begreber som værdier, normer samt forskellige former for social kontrol, som elementer, der kan have betydning for en helhedsforståelse af de unges hverdagsliv. Kultur, etnicitet og identitet ses i relation til de unges udeliv og fokus bliver rettet mod de unges samværsformer, adfærd og deres signaler (symbolsk interaktion), der foregår i det offentlige rum.

Centrale begreber i undersøgelsen er *udemiljø* og *steder*. Begrebet *udemiljø* er defineret som den brede fysiske ramme, hvor hverdagens udeliv udspilles, mens *sted* skal opfattes som det overordnede begreb for en hel række mere specifikke funktions- og interaktionsdefinerede møde- og aktivitetssteder.

Undersøgelsen er afgrænset til tre almene boligområder: Gellerup ved Århus, Vollsmose i Odense samt AKB Lundtoftegade på Ydre Nørrebro. Ud over dokumentarisk materiale omfatter den metodiske tilgang observationer i områderne på forskellige årstider og tidspunkter på dagen samt kvalitative fokusgruppe- og enkeltinterview foretaget med områdemedarbejdere, lokalpoliti, ejendomsfunktionærer samt beboere. Endvidere er der foretaget interview med de unge med afsæt i luftfoto af boligområderne samt under gåture i området med de unge som guider og fotografer.

Der er mange lighedstræk ved de unges adfærd og anvendelse af udemiljøet i de tre boligområder. De unge er meget synlige og en del af deres adfærd er at bevæge sig rundt i boligområderne og slå sig ned forskellige steder. De benytter sig af åbne steder, hvor også andre beboere opholder sig eller kommer forbi, eller de vælger steder, hvor de har mulighed for at være sig selv.

Et yderligere lighedstræk ved de tre boligområder er det kønsspecifikke aspekt. Drengene er generelt mere ude end pigerne, og drengene har langt

flere forskellige opholds- og mødesteder end pigerne. I alle tre boligområder findes der dog steder, hvor både drenge og piger kan være og er sammen. Det gælder først og fremmest de steder, som er anlagt og tilrettelagt for unge til fysisk aktivitet i form af boldbaner, idrætslegepladser og lign.

Alle tre boligområder har forholdsvis store udeområder, hvor der i årenes løb er foretaget forskellige fornyelser, både hvad angår en almen revitalisering af udemiljøet samt etablering af særlige anlæg for aktiviteter til børn og unge. Disse mere formelle eller tilrettelagte steder, planlagt og etableret af boligselskaberne i samarbejde med rådgivere og landskabsarkitekter, bliver flittigt anvendt af de unge i alle tre boligområder.

Forsøg på at inddrage de unge i idéudvikling af udeområderne er faldet lidt forskelligt ud i de tre boligområder. I Lundtoftegade har det været svært at involvere de unge, i Gellerup er det lykkedes i mindre grad, mens det i Vollsmose via et Ungdomsråd blev en succes i forbindelse med idéudvikling af en idrætslegeplads.

I alle tre boligområder er det karakteristisk, at de unge er aktive brugere af udemiljøet. På den anden side er der også en forskellighed afhængig af den specifikke udformning af de enkelte boligområder, herunder de fysiske omgivers struktur og udformning. I to (Vollsmose og Gellerup) af de tre boligområder findes der både butikcenter, grillbarer, skoler, grønne områder m.v., som indebærer, at de unge ofte foretrækker at opholde sig i boligområderne. Det tredje boligområde (Lundtoftegade) er et mere traditionelt boligområde. Her bevæger de unge sig mere uden for boligområdet og ud til butikker, parker m.v. i lokalområdet.

Hvad angår *typer* af steder, er der i boligområderne både *steder for alle*, *steder for unge* og *unges egne steder*. Ungdommens *egne steder* er en form for rumlige og sociale frizoner, som i princippet ikke er tilrettelagt for de unges anvendelse. Det drejer sig eksempelvis om gadehjørner, trappeopgange, kældre og viadukter, men også steder i de grønne områder. De unges ophold på deres *egne steder* kan indimellem opleves som generende og skabe utryghed hos boligområdernes beboere.

Et generelt træk ved drengene, uanset etnisk herkomst, er, at de ofte hænger ud uden tilsyneladende at foretage sig noget. De kan lide at være på (*on stage*), men har samtidig behov for steder, hvor de kan trække sig tilbage (*back stage*). De unge etniske minoritetspiger hænger ikke ud på sammen måde som drengene. De bevæger sig rundt og er opmærksomme på deres rygte. Den uformelle sociale kontrol i boligområderne har indflydelse på deres adfærd og færden i udemiljøet.

Det generelle billede er, at de unge anvender mange af udemiljøets steder i deres dagligdag. Både på den måde stederne er bestemt til og på en måde, som andre (voksne) ikke synes, stederne er beregnet eller skal anvendes til. De unge er meget synlige i udemiljøet og anvender det overvejende efter boligområdernes gældende normer.

Spørger man de unge, hvad ønsker og krav til de har til udemiljøet er det påfaldende, at de er meget beskedne. "Vi ønsker ikke luksus, men tag over hovedet", som én af de unge drenge siger i undersøgelsen. Deres forslag er steder med ly og læ samt placering af mindre anlæg til boldspil og lign. rundt omkring i boligområderne. Og gerne med lysanlæg, så de har nogle steder at mødes om aftenen.

Episoder med voldsom ballade og uro i de udvalgte boligområder, og som ofte får megen medieomtale, er ifølge områdemedarbejdere, lokalpoliti og beboerne ikke dagligdag i de tre udvalgte boligområder. Medieomtalen giver efter deres mening et fortegnet billede af de unges daglige hverdags- og udeliv. Ovennævnte personer beskriver den voldsomme ballade og uro som særlige episoder, der pludselig opstår, og derefter går i sig selv igen. Endvidere påpeger de, at det er en mindre gruppe af unge, som er involveret i disse voldsomme episoder. Med hensyn til kriminalitet i de udvalgte boligområder, er der ifølge lokalpolitiet sket en nedgang, ligesom de påpeger, at der

ikke sker mere kriminalitet i disse boligområder i forhold til andre boligområder.

De daglige problemer og konflikter i boligområdernes udemiljø drejer sig om uhensigtsmæssig knallertkørsel, ophold og støjende adfærd på upassende steder samt hærværk på legeredskaber, bænke m.v. Nogle af disse konflikter er stadig ikke løst tilfredsstillende, men både beboere, områdemedarbejdere og politi mener, at det personlige kendskab og den direkte henvendelse til og efterfølgende dialog med de unge er den metode, som er mest hensigtsmæssig, når der opstår konflikter eller mindre uoverensstemmelser. Denne form konfliktløsning er også den, de unge selv foretrækker. "Natteravne-metoden" (frivillige voksne som er til stede i lokalområdet om aftenen og natten) samt cyklende områdemedarbejdere og politifolk i boligområderne er eksempler på succesrige metoder til at komme i kontakt og i dialog med de unge.

Undersøgelsen viser, at det vil være en god investering at satse på udemiljøet som en vigtig arena for ungdommens hverdagsliv i multietniske boligområder. Det indebærer en generel forståelse og anerkendelse af udemiljøets betydning for de unge og en accept af deres tilstedeværelse og anvendelse af de fysiske omgivelser. Samt at der i boligområderne etableres varierede udemiljøer, der både kan tilgodese steder til fysiske aktiviteter i form af boldbaner ol.lign. og steder, hvor de unge kan trække sig tilbage og have deres eget (ude)liv.

Baggrund

Udemiljøforskning

Der findes i dag en række forskellige forskningstraditioner, som beskæftiger sig med beskrivelser og analyser af udemiljøet. Det gælder både inden for psykologien, hvor miljøpsykologien er vokset frem som et selvstændigt fagområde, og inden for fag som filosofi, sociologi, kultursociologi, antropologi, etnologi osv. En kundskabsoversigt over forskning om udemiljøer viser, at valg af teorier og metoder har en afgørende indvirkning på resultaterne (Thorén et al.1997).

En hovedskillelinie mellem de forskellige teoretiske perspektiver og retninger er måden, hvorpå de ser på forholdet mellem menneske og omgivelser. Det er blandt andet spørgsmål om hvilken betydning de fysiske omgivelser har for det sociale liv og individernes livskvalitet, og hvordan sammenhængen er mellem de fysiske omgivelser og menneskelig aktivitet og oplevelse.

Et funktionalistisk perspektiv repræsenterer det man kan kalde for planlægnings- eller arkitekturdeterminisme. Anvendelsen, oplevelser og socialt liv bestemmes ifølge denne opfattelse gennem udformning af det fysiske miljø. Ved at skabe bestemte omgivelser kan man skabe en bestemt adfærd og dermed bestemte følelser og tanker. Som teori går denne opfattelse under betegnelsen 'arkitekturdeterminisme', hvor tankegangen er, at de fysiske omgivelser har stor betydning for menneskers liv, og at man kan påvirke mennesker ved en speciel udformning af omgivelserne. Målet for denne funktionalistiske tankegang har været at udvikle redskaber for praktisk planlægning og projektering (Thorén et al.1997).

Som repræsentanter for denne tankegang kan nævnes Kevin Lynch studier som for eksempel *Growing up in Cities* (Lynch 1977), forskning om børn og udearealer ved Norsk Institutt for by- og regionsforskning (NIBR), se bl.a. Kolbenstvedt & Strand 1978, Jan Gehl's forskning om *Livet mellem husene* (Gehl, 1971) samt Oscar Newman's forskning om forebyggelse af kriminalitet og fysisk planlægning (Newman 1972). Newman er først og fremmest optaget af miljøets betydning for menneskelig adfærd. Formålet med hans forskning er at analysere de fysiske forholds betydning for kriminalitet og hærværk. Hans hypotese er, at den fysiske udformning af udearealer, indgange, trapperum og korridorer har en relativ stor betydning for forekomsten af kriminalitet og hærværk, og hans mål er at reducere kriminalitet. Newman er af den opfattelse at ved at bygge på bestemte måder, kan man påvirke adfærden i positiv retning.

Typisk for mange af de ovennævnte studier er, at de fokuserer på adfærd, aktionsradius, hvilke areal typer som anvendes, hvor store udearealerne er, beliggenhed og hvilke aktiviteter, der foregår. Forskningen har i stor grad været deskriptiv og kvantitativ. Ofte rene empiriske studier. Formålet med studierne har fortrinsvis været af relevant karakter for planlægning. Betydningsaspekter og oplevelsesdimensioner diskuteres sjældent i disse studier.

Et miljøpsykologisk perspektiv til udemiljøet opererer med et tovejs forhold mellem omgivelser og mennesker, som indvirker på hinanden i et samspil både på samfunds- og individniveau. Omgivelsernes udformning påvirker anvendelse og oplevelse, men forhold ved brugeren selv, brugerens baggrund, hverdagsliv og rutiner osv. er også afgørende for, hvordan indivi-

derne vælger at tage omgivelserne i anvendelse. Ved hjælp af psykologisk teori og metodik studerer man sammenhængen mellem individers oplevelser og aktiviteter på den ene side og miljøets udformning på den anden side (Nordström 1994).

Miljøpsykologien er optaget af *menneskelige behov*. Mennesket søger efter miljøer som passer for aktiviteten, og det aktuelle udviklingsniveau som individet befinder sig på. Miljøpsykologien er *individerorienteret* og mener, at man bør tage hensyn til individernes tolkninger af indtrykkene fra miljøet for at forstå miljøets betydning for den enkelte. Planlægningen af det fysiske miljø skal tage udgangspunkt i en forståelse af interaktionen mellem stedet og dets anvendelse. Miljøpsykologiens interesse for det fysiske miljø tilsiger tværvideenskabelige tilnærmelser i forskningen og benytter både kvalitative og kvantitative metoder.

Et sociologisk (socialkonstruktivistisk) perspektiv på udemiljøet ser de fysiske omgivelser som *kultur* eller *social konstruktion*. En sådan tilgang går ud på, at individets forståelse af omgivelsernes værdi og stedets byggede miljø og rumlige strukturer er et resultat af kulturbetingede forhold som erfaring, livsstil og ikke mindst det faktum, at mennesket er et *meningsdannende* væsen. *Dialektikken* mellem stedets specifikke omgivelser og personens sociokulturelle ballast bliver her central, fordi det er dette som særligt danner særlig baggrund for den sociale konstruktion om, hvad omgivelserne betyder.

Betydningsaspekterne ved omgivelserne er centrale for denne forskningsretning. Forståelse og fortolkning er her centrale begreber. Den tager således afsæt i individets egen forståelse og tolkning af omgivelser. Metoderne er derfor kvalitative interview, tekstanalyser, feltstudier og beskrivelser af steder og omgivelser. Betydningen af det bolignære udemiljø handler om at forstå *hvordan sociale og rumlige forhold spiller sammen*. De stedsspecifikke sociale og rumlige forhold kan ikke adskilles (Thorén et al.1997).

En repræsentant for denne retning er den danske sociolog Jens Tonboe, som opstiller en model, hvor de fysiske aspekter har en relativ stor betydning for det sociale. Virkningen af det fysiske afhænger både af, hvordan det fysiske er konstitueret, og hvordan det sociale system virker. Tonboe pointerer, at der er en gensidig påvirkning mellem det fysisk/rumlige og det sociale. Menneskelig adfærd påvirkes af omgivelserne samtidig med at menneskene stadig ændrer omgivelserne efter deres behov (Tonboe 1993).

I denne undersøgelse er det valgt *et kultursociologisk perspektiv*, hvor forskellige teorier og kvalitative metoder indgår. Kultursociologien favner bredt og egner sig til at undersøge udelivets sammensatte mekanismer og hverdagslivets kulturelle udtryk, både individuelt og kollektivt i relation til multietniske boligområder. Se mere om den kultursociologiske tilgang i afsnittene om anvendelse af teori, begreber og metoder.

Forskning om unges udemiljø

Fra midten af 1970'erne opstod en særlig interesse for at forske i børn og unges udemiljø. Forskere som på dette tidspunkt gjorde sig særlig bemærket var Kevin Lynch (1977), Colin Ward (1977) og Roger Hart (1979). Deres forskning betragtes som banebrydende og har efterfølgende været en inspirationskilde for forskere verden over.

I 1977 udkom Kevin Lynch's bog *Growing up in Cities*, en undersøgelse af børn og unges opfattelse af og erfaringer med deres fysiske omgivelser. Det overordnede formål med Lynch's projekt var at fremme en bedre livskvalitet for alle. For at nå dette mål var det nødvendigt at forstå, hvordan børn og unge anvender og opfatter deres udemiljø.

Lynchs studie var det første i rækken af lignende undersøgelser rundt omkring i verden (Travlou 2003). I undersøgelsen blev opmærksomheden

rettet mod grupper af unge bosat i bestemte byområder i fire forskellige storbyer. Det særlige ved disse byområder var, at de var under hurtig forandring. Formålet med undersøgelsen var at belyse de unges holdninger til og anvendelse af de fysiske omgivelser, og samtidig ønskede Lynch at identificere betydningen af byrummet som en livsvigtig ressource i udviklingen fra ung til voksen.

Projektet *Growing Up in Cities* med Kevin Lynch som forskningsleder startede i 1970 i samarbejde med UNESCO, og i anden halvdel af 1990'erne kom et opfølgende projekt. Resultaterne fra de to projekter, udført med 25 års mellemrum, blev sammenlignet, og mange af resultaterne er sammenfaldende. Når det gælder 'de gode fysiske omgivelser' drejer det sig om:

- en følelse af social integration og accept,
- varierende og spændende aktivitets-'settings',
- fælles samlingssteder (peer gathering places),
- en generel følelse af sikkerhed og frihed til at bevæge sig,
- en sammenhængende fællesskabsidentitet, samt
- tilgængelige grønne områder for såvel uformel leg som organiseret sport. (Chawla 2001).

I de to undersøgelser var der også fællestræk, når det gjaldt, hvad børn og unge forbandt med fremmedgørelse og utilfredshed:

- social eksklusion og stigma
- kedsomhed
- angst for kriminalitet og chikane
- megen trafik
- affald og rod

Børn og unges største bekymring i 1970'erne var geografisk isolation. I 1990'erne udtrykte de større børn og unge endvidere bekymring i forhold til race og etniske spændinger, og ligeledes beklagede de sig mere hyppigt over kriminalitet og miljøforurening. Undersøgelsen fra 1990'erne viste desuden, at det er vigtigt at inddrage børn og unge i beslutningsprocessen samt at fokusere på en række aspekter i forbindelse med inddragelse og deltagelse af børn og unge:

- investere i mennesker som nemt kan deltage
- investere i oplæring og certificering
- anerkende aktionsforskning som et signifikant bidrag til handlingsplaner og akademisk prestige
- institutionalisere børn og unges inklusion
- anvende kvalitative såvel som kvantitative indikatorer på trivsel
- skabe undervisningsplaner i skolen med udgangspunkt i lokalområdet (Travlou 2003:6).

I midten af 1990'erne blev mange fagdiscipliner opmærksomme på nødvendigheden af mere forskning omkring de unges opfattelser af og erfaringer med lokalmiljøet (Travlou 2003). I 1996 annoncerede ESRC (the Economic and Social Research Council) et større forskningsprogram bestående af 22 projekter. En af undersøgelse viste, at blandt 1087 børn og unge i alderen 9 til 16 år, plejede mere end 1/3 dagligt at 'hænge ud' på gaderne sammen med venner, 45 pct af disse var piger. Dette var i sig selv et interessant fund, da gaden sædvanligvis opfattes som et mandsdomineret territorium.

Det blev også påvist, at steder blev tillagt særlige kulturelle værdier og betydninger. Gadehjørner, indendørs shoppingcentre og forladte lokalområder synes at fungere som steder, hvor unge mødes og skaber deres identiteter (Matthews et al.1999). Som Travlou bemærker, med henvisning til forskerne Matthews, Limb & Percy-Smith (1998), skaber de unge deres egne

'mikrogeografier' i lokalmiljøet i et forsøg på at opnå rumlig autonomi i forhold til de voksnes kontrol (Travlou 2003:8).

De unge tager offentlige steder i besiddelse, det vil sige steder, som ikke primært er bygget til sociale sammenkomster. Undersøgelser, som Travlou (2003) refererer til, viser desuden, at unge ofte betragtes som potentielle ballademagere, og af denne grund bliver ekskluderet eller marginaliseret i forhold til bestemte steder i det offentlige rum (Matthews et al. 1998; Woolley et al. 1999; Nairn et al. 2000; Percy-Smith & Matthews 2001).

I Travlous (2003) litteraturoversigt *Teenagers and Public Space* påpeges det blandt andet, at de fleste studier af ungdommen har en kriminologisk tilgang. Det handler hovedsageligt om sager vedrørende ungdomskriminalitet og sociale billeder af ungdomstiden, som noget negativt afvigende (Travlou 2003: 20-22).

Når det gælder nordisk forskning er det relevant at inddrage den svenske sociolog Mats Liebergs forståelse af, hvordan unge tager det offentlige rum i besiddelse (Lieberg 1992). De ovenstående eksempler på de unges anvendelse af udemiljøet svarer i store træk til Liebergs forståelse af, hvordan de unge tager det offentlige rum i besiddelse. I en treårig periode har Lieberg studeret unges anvendelse af steder, både i deres boligområde i en forstadsbebyggelse samt Lunds bycentrum. Formålet med studiet var at undersøge, hvordan ungdommen forholder sig til det byggede miljø i relation til deres reelle anvendelse af forskellige pladser og omgivelser på offentlige steder, samt at undersøge hvilken symbolsk betydning denne anvendelse har for de unge.

Ifølge Lieberg er ungdommens opgave at forberede sig på voksenlivet, og set fra de unges perspektiv, er det offentlige miljø ikke kun et sted man opholder sig, men også en plads, hvor man kvalificerer sig til voksenlivet. Lieberg mener, at to termer kan anvendes som paraplybegreber, når det gælder at karakterisere de unges pladser. Det er *steder for tilbagetrækning* og *steder for interaktion* (Lieberg 1992:287). En af Liebergs konklusioner er, at unge har behov for forskellige typer steder med forskellige rumlige og sociale karakteristika.

Undersøgelsens fokus

I undersøgelsen betragtes ungdommens anvendelse af udemiljøet som et resultat af samspillet mellem sociale forhold og fysiske omgivelser. De unges udeliv er afhængig af den kontekst, hvori det formes og praktiseres. Udelivet skal forstås i forhold til eksisterende strukturelle forhold og forskellige aktørers sammensatte interesser. De unges måder at anvende udemiljøet på, har i undersøgelsen fået betegnelsen *unges udeliv*.

Formål

Forskningsprojektets formål er at bidrage til en mere nuanceret viden om de unges færden og anvendelse af udemiljøerne i multietniske boligområder samt at identificere konflikter og konfliktløsninger. Endvidere er formålet at viderebringe eksempler på forslag til nye indsatser.

Problemstilling

Undersøgelsen bygger på den erkendelse, at der er behov for mere viden, om hvordan de unge færdes i deres udemiljø, hvordan de forholder sig til eksisterende tilbud samt hvordan de skaber deres egne steder og hvorfor. Endvidere handler det om identificere eventuelle problemer og konflikter relateret til de unges anvendelse af de fysiske omgivelser, og hvad man konkret har gjort for at løse disse.

Hypoteser

Tilgangen til feltet indbefatter en teori om, at de unge i dagligdagen skaber deres egne steder i udemiljøet i et forsøg på at frigøre sig fra de voksnes overvågning og kontrol. Endvidere er det en antagelse, at de unge har behov for at opholde sig på forskellige typer af steder, nærmere bestemt steder for tilbagetrækning, steder for interaktion samt steder, hvor de kan afprøve grænser. De unge udvikler således særlige former for udeliv afhængig af den givne kontekst. En yderligere antagelse er, at unges indflydelse på udformning af udemiljøet vil skabe en større anerkendelse af de unge og dermed medvirke til forebyggelse af konflikter.

Centrale spørgsmål i undersøgelsen er:

- På hvilke måder anvender de unge udemiljøet, og hvad betyder udemiljøet i de unges hverdagsliv?
- Hvordan oplever beboerne og andre aktører de unges anvendelse af udemiljøet?
- Er der særlige konflikter og problemer, der knytter sig til de unges anvendelse af udemiljøet??
- Har fysiske tiltag i udemiljøet en positiv virkning og effekt på de unges adfærd i udemiljøet?
- I hvilken udstrækning har unge indflydelse på idéudvikling og udformning af udemiljøerne?

Teorier og begreber

De unges anvendelse af udemiljøet er betinget af sociale forhold, fysiske omgivelser og rammer samt forskellige aktørers sammensatte interesser. Teoretisk har vi valgt at tage udgangspunkt i en aktør-strukturtilgang ud fra den opfattelse, at aktørerne ikke kan studeres uafhængigt af de strukturer de er en del af. I øvrigt lægges der særlig vægt på teoretiske tilgange til at forstå det sociale samspil i områderne, og i teorirammen indgår blandt andet begreber som normer, værdier, kultur, etnicitet og identitet. Begrebet *sted* har desuden en meget central plads i den teoretiske tilgang og kan anskueliggøres på flere måder. Sted kan for eksempel ses som location, som oplevelse eller som social kontekst (Dale 1994).

Sted er ikke bare en gitt, statisk ramme for sosial interaksjon, men noe som skapes og gjenskapes kontinuerlig som del av den sosiale aktivitet (Pred 1984)¹.

Aktør-struktur

For de enkelte lokalområder ligger der en udfordring i forhold til mangfoldighed og rummelighed. Der skal være rum og plads til forskellige beboergrupper, og i multietniske boligområder anvendes ofte kulturforskelle som forklaring på normbrud og konflikter. Andre forklaringsmodeller for eksempel vanskelige sociale forhold, marginalisering i forhold til uddannelse og arbejdsmarked er ligeledes vigtige at inddrage i forståelsen (Børresen 2000, 2006).

Forklaringer på konflikter, der alene er baseret på kultur, medfører en risiko for generaliseringer, idet variationen indad til i en kultur kan være langt større end variationen mellem kulturer. For det andet er der en risiko for essentialisering som for eksempel at hævde, at en person er 'sådan og sådan' fordi han/hun tilhører en bestemt nationalitet. For det tredje er der en risiko for en statisk forståelse af kultur. For det fjerde kan man overse vigtigere forklaringer, først og fremmest strukturelle forklaringer, der har med magt og dominans at gøre. Samtidigt er det usociologisk fuldstændigt at afvise kulturelle forklaringer. Der kan for eksempel være kulturelle forklaringer på, hvorfor der er forskelle på unge piger og drenge anvendelse af det offentlige rum (Prieur 1999).

Socioøkonomisk segregation kommer til udtryk i bosætningsmønstrene, og i multietniske boligområder er der ofte en høj andel beboere med lave indkomster. Mange etniske minoritetsunge og deres familier befinder sig i en marginaliseret position i forhold til arbejdsmarked og uddannelsessystem. Dette kan betyde, at de unge føler sig 'udenfor' i forhold til det omgivende samfund. Det er muligt, at oplevelsen af marginalisering kan medføre et særligt tilhørsforhold til det sted de bor, som gør at boligområdet kan komme til at spille en væsentlig rolle for deres identitet. Fornemmelsen af at befinde sig 'udenfor' majoritetssamfundet kan også medføre brud på gældende normer og regler for adfærd. En offentlig, negativ stemping af bestemte boligområder kan have betydning for de unge beboeres selvopfattelse, identitet og tilhørsforhold til de pågældende områder. Denne tilgang til forståelse tager udgangspunkt i Bourdieus agent-struktur teori (Bourdieu 1996, 1999).

¹ Dale (1994:8,9) referer til: Pred, A. (1984). Place as historically contingent process: structuration and time-geography of becoming places. *Ann. Ass. Am. Geogr.*, vol.74, pp. 279-297.

I undersøgelsen af unges anvendelse af udemiljøet og det offentlige rum, er det blandt andet af interesse at rette fokus mod særlige eksklusions- og inklusionsmekanismer, som kan have betydning for de unges adfærd og anvendelse af de fysiske omgivelser. Det kan blandt andet være en manglende forståelse for og anerkendelse af de unges behov for at skabe deres egne steder.

Som det fremgår af ovenstående, rummer den teoretiske ramme en tilgang, hvor der bl.a. lægges vægt på stedets betydning for de unge, herunder deres tilhørsforhold til boligområdet.

Social kapital

Social kapital handler om netværk, normer, tillid og gensidighed som gør det muligt for individer og grupper at deltage og arbejde sammen mod fælles mål. Den sociale kapital i netværkene er en ressource, men den kan både kan virke inkluderende og ekskluderende.

Med udgangspunkt i den amerikanske politolog Robert D. Putnam's teori om social kapital retter de Rådgivende Sociologer (Nørregård-Nielsen & Rosenmeier 2007) blikket mod den sociale kapital i boligområder i den almene sektor. Beboergrupper i fokus er børn, unge og beboere med anden kulturel eller sproglig baggrund. Med henblik på at vurdere intensiteten og kvaliteten af de sociale relationer i boligområderne skelner sociologerne Nørregård-Nielsen og Rosenmeier (2007), mellem afgrænsende (bonding social capital) og brobyggende kapital (bridging social capital), som jf. Putnam, defineres på følgende måde:

Den afgrænsende sociale kapital defineres som tætte relationer i det personlige netværk blandt mennesker, der ligner en selv og de tillidsforhold, der udspringer deraf. Den brobyggende sociale kapital skal ses som relationer, netværk og tillidsforhold til mennesker, hvortil afstanden er større både for eksempel kulturelt og socialt. (Nørregård-Nielsen & Rosenmeier 2007:19, 20).

Afgrænset social kapital gør sig gældende i de afgrænsede netværk, eksempelvis etniske og religiøse grupper. Disse netværk er kendetegnet ved stærke sociale bånd, loyalitet og gensidighed og afgrænset fra omverdenen. Netværket giver medlemmerne tryghed, men samtidigt kan det virke ekskluderende og rumme et potentiale af social kontrol, hvormed medlemmernes handlefrihed begrænses.

Når det gælder den brobyggende sociale kapital, handler det om horisontale netværk, hvor båndene mellem medlemmerne er svagere og hvor de indgår på lige fod. De svagere bånd åbner op for muligheder (Rosenmeier 2005).

... hvor den afgrænsede sociale kapital hjælper individet at klare sig igennem dagen og vejen, så hjælper den brobyggende sociale kapital individet til at komme frem i verden. (Rosenmeier 2005:16).

Værdier, normer og social kontrol

Værdier er en målestok, som social handlen vurderes ud fra. Værdier er kilden til sociale normer. [...] Normer er konkrete handlingsanvisninger, der er udformet på baggrund af styrende værdier. (Henriksen 2007:2-3).

En norm kan betragtes som en forskrift eller regel om, hvordan man bør handle, og alle sociale situationer af en vis varighed er præget af formelle el-

ler uformelle normer (Andersen et al 2007:181). Når det gælder sociale normer er disse ikke nødvendigvis hverken resultatorienterede eller rationelle. "De angiver, hvad der opfattes som ret og rigtig opførsel [...] og hvad der passer sig inden for en gruppe. Normbrud fører til tab af social anseelse eller ære" (ibid.). Sociale normer kan betragtes som handlingsanvisninger, der internaliseres, men selve internaliseringsprocessen kan være tidkrævende, da normerne ofte er diffuse. De sociale normer skal kommunikeres, fortolkes og forstås for at kunne anvendes.

Begrebet social kontrol kan relateres til begrebet social afvigelse, eller sagt på en anden måde: værdier, normer, kontrol og afvigelse er uløseligt knyttede. Sociale afvigelser er socialt konstruerede i samme betydning som værdier og normer (Henriksen 2007). I den sammenhæng er det relevant at spørge: Hvordan kommer den sociale kontrol til udtryk i de multikulturelle boligområder? Hvad betragtes som afvigende eller 'ikke passende' adfærd? Her kan der i nogle sammenhænge være forskellige normsæt på spil, når det gælder de unges færden i det offentlige rum.

Social kontrol kan være både *formel* og *uformel*. Formel social kontrol er specialiseret og formaliseret, og udøves af professioner og kontrolinstitutioner, et eksempel herpå er politiet. Uformel social kontrol kan udøves af alle, og kan for eksempel være i form af sladder, ironi, bebrejdelser, irettesættelser, ros og ris. Uformel social kontrol kan endvidere inddeles i primær og sekundær kontrol. Den primære uformelle kontrol udøves af mennesker man kender, den sekundære af fremmede (Henriksen 2007). En opfattelse er, at uformel social kontrol er mest effektiv, når den udøves af en persons nære inderkreds (Hall 2003).

Kultur, etnicitet og identitet

Antropologen Yvonne Mørck taler om de etniske minoritetsunge som 'bindestregsdansker', og i forbindelse med sin ph.d.-afhandling konstruerer Mørck en overordnet teoriramme, hvor begreberne etnicitet, kultur og identitet indgår på følgende måde:

1) [...] *etnicitet er oplevede kulturelle forskelle, som gøres relevante i relationer mellem mennesker.*

2) [...] *kultur er noget, der bruges til noget af nogen, dvs. at mennesket ikke blot er kulturbærer, men også kulturskaber.*

3) [...] *etniske minoriteter har yderst sammensatte identiteter, hvilket giver dem mulighed for at skabe nye former for kulturblandinger.*

(Mørck 1998:69).

Kultur, etnicitet og identitet er *ikke* statiske størrelser, men fænomener der kontinuerligt konstrueres, opretholdes, udfordres og fornægtes. Mørck taler om *kulturskabelse* og henviser til international forskning om, hvordan der opstår kulturel kreolisering og hybridkulturer blandt indvandrere og andre diasporagrupper; hvordan forskellige kulturelle strømme integreres og mikses; hvordan det er at være kulturbeder; og hvordan korsveje mellem kulturelle rødder og kulturelle ruter opstår (Mørck 1998:71).

Ifølge kultursociologen Flemming Røgilds, befinder de etniske minoritetsunge sig i et grænseland de er i færd med at udforske. De unge indgår i indbyrdes forhandlinger om, hvor de kommer fra, og hvor de er på vej hen, hvilket handler om deres rødder og ruter.

Hvis man interesserer sig for, hvorledes de etniske minoritetsunge enten vælger at dyrke eller rekonstruere deres rødder og derigennem enten bekræfter eller gør op med forestillingerne om, at de lider af en særlig form for kulturel skizofreni, fordi de siges at befinde sig i en krise

mellem to kulturer, må sådanne analyser i langt højere grad tage deres udgangspunkt i storbyens social og kulturelle rum og de unges forestillinger om rum, lokalitet, positionalitet og sted, end hvad der er tilfældet i de mere overordnede ideologiske debatter om det multikulturelle samfunds udfordringer. (Røgilds 2004:82).

Det grænseland de unge er i færd med at udforske udgør et mentalt, fysisk og socialt landskab og kan lokaliseres i bestemte områder af det multikulturelle Danmark. Der er ikke tale om ghettoer i klassisk forstand, fortsætter Røgilds, men boligområder hvor en relativ stor procentdel af beboerne er etniske minoritetsgrupper, der befinder sig lavest på rangstigen på arbejdsmarkedet (ibid. 83). Dette er segregationen, således som den manifesterer sig i bosætningsmønstrene (Børresen 2000, 2002).

Røgilds pointerer, at "rod, rødder, ruter og nye rytmer" er centrale begreber, når man skal forstå de unges 'omplantningsproces' og udviklingen af et kulturelt tilhørsforhold til det nye land og oprindelseslandet. En tilgang til forståelse er, at se på hvorledes de unge reflekterer over fænomener som hjem, hjemland, hjemløshed og hjemvé, således at disse refleksioner indgår i forhandlinger om et multikulturelt medborgerskab.

Symbolisk interaktion

Undersøgelsen handler om unge, om møder i det offentlige rum, om steder, om at være 'på' og om at kunne trække sig tilbage. I studiet af unges adfærd i udemiljøet refererer, som tidligere nævnt Lieberg (1992) til Goffman's symbolske interaktionisme.

Set i sociologen Erving Goffman's dramaturgiske perspektiv er det i social interaktion vigtigt at opretholde et selv billede i forhold til andre aktører. Det handler om at styre de indtryk, vi afsender (impression-management), og håber, at modtageren ' aflæser ' os på den tilsigtede måde. I modellen indgår begreberne *front stage* og *back stage*. *Front stage* er scenen med den rigtige *setting* for den rolle, der skal spilles, og Goffman anvender i denne sammenhæng begrebet *performance* (Goffman 1990:32)². Når de unge for eksempel hænger ud, kan det betragtes som en måde at kommunikere på. Gennem deres særlige *performance* fortæller de noget til de andre aktører i det offentlige rum. *Back stage* er bag scenen, det vil sige et sted som er usynlig for publikum.

Udemiljø

Som vi beskrev i afsnittet om udemiljøforskning findes der en række forskellige teoretiske tilgange og perspektiver på forståelse og vurdering af de fysiske omgivelser. En sådan forskellighed gælder også i forhold til de ord og begreber, som tages i anvendelse til at beskrive og analysere forhold og sociale relationer i det fysiske udemiljø. Nogle eksempler på begreber man møder i forskningslitteraturen er for eksempel *det fysiske miljø* (Nordström 2002), *det fysiske rum* (Christensen og Ærø 2003), *udearealer* og *friarealer* (planlovgivning m.v.) *uderum*, *udeområder* og *de fysiske omgivelser* (Thorén et al 1997) *steder* (Rasmussen 2006), *pladser* (Lieberg 1992), *nærmiljø* (Heurlin-Norinder 2005), *byrum* og *udendørs fællesrum* (Gehl 1981) og *idrætslegepladser* (Schytte 2004).

Selvom der kan være nogen uklarhed over indholdet og anvendelsen af de enkelte begreber, synes der dog at være en tendens til, at en funktionalistisk tilgang til studier af de fysiske omgivelser benytter begreberne friarealer

² Goffman, E. [1959] (1990). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin Book.

og udearealer, mens miljøpsykologiske og sociologiske tilgange anvender begreber som det fysiske miljø, udemiljø, steder og pladser.

Ved begreber som friarealer og udearealer forstås ofte de konkrete fysiske omgivelser for eksempel boligområdets udformning og indretning dvs. det fysiske rum. Det er begreber som man igennem en årrække har anvendt i forbindelse med officielle publikationer, plan- og byggelovgivning m.v. Her er således tale om de konkrete fysiske omgivelser i nærheden af boligen, dvs. stier, veje, haver, fællesarealer, offentlige udearealer af forskellige slags. (Kolbenstvedt & Strand 1978).

Vi har valgt at benytte begrebet udemiljø - forstået som en ramme for et bredt hverdagsliv – for at påpege, at de unges udeliv i boligområderne også er tæt knyttet til boligområdernes nære omgivelser som butikker og skoler ligesom infrastruktur, bygningernes placering osv. danner en samlet ramme for de unges anvendelse af udemiljøet.

Pladser og steder

To begreber som ofte tages i anvendelse i studiet af udemiljøer er *space* og *place* (for eksempel Lieberg 1992; Norinder 2005; Olwig 2000 og Ruud & Søholt 2006). Det er den generelle opfattelse, at *space* er det fysiske, afgrænsede rum, mens *place* har en videre betydning, idet det også omfatter både rumlige, arkitektoniske og sociale betydninger. Inden for de nordiske lande viser det sig imidlertid, at der er forskelle i oversættelsen af begreberne. I Sverige oversættes *place* med *platser*, mens man i Danmark og Norge oversætter *place* til det germanske ord *sted* (Olwig 2000).

Her i Danmark har kultursociologen Kim Rasmussen forsket i *børns steder*. For ham er stedsbegrebet på en gang et omfattende, impressionistisk og på sin vis et gådefuldt begreb. Et sted har ifølge Rasmussen både en fysisk dimension og et socialt indhold og bliver først et sted, når det tages i anvendelse. Begrebet sted bliver for alvor først meningsfuldt, når det forstås knyttet til den kontekst, det optræder i, og når det anskues i det implicite perspektiv, det anvendes i. For eksempel er et busstoppested et sted, som oprindeligt er opført med den funktion at være et sted, hvor bussen holder og folk stiger af og på, men som kan få et helt andet betydningsindhold afhængig af, hvordan det anvendes for eksempel som møde- og opholdssted for unge om aftenen (Rasmussen 2006).

Rasmussen skelner mellem *børns steder* og *steder til børn*, hvor steder til børn refererer til de steder, som voksne har skabt til børn for eksempel legepladser, mens børns steder er de steder, som børnene selv finder, skaber eller tilskriver betydning. I følge Rasmussen kan børns steder ofte være både undselige, flygtige og spontane og kan i flere tilfælde opfattes meget forskelligt af børn og voksne. For eksempel kan børns foretrukne legesteder som for eksempel huler, kridtstreger osv. for nogle voksne opleves som uorden, ødelæggelse, hærværk o.a.

I en undersøgelse om ungdommens anvendelse af det offentlige rum beskriver den svenske ungdomsforsker Mats Lieberg ungdommens pladser med afsæt i Goffman's begrebspar *backstage* og *frontstage* (Goffman 1990). Liebergs beskrivelse tager udgangspunkt i den måde, hvorpå de unge anvender pladserne. Han kategoriserer pladserne som henholdsvis 'retrætpladser', 'interaktionspladser' og 'grænsezonepladser'. *Retrætepladser* er dem, hvor de unge vil være uforstyrret og for sig selv, *interaktionspladser* er dem, hvor de unge vil vise sig frem og ses, og *grænsezonepladser* er en form for neutrale mellemrum eller strategiske knudepunkter, hvor man mødes, inden man går videre eller stopper op, inden man går hver for sig (Lieberg 1992).

Med Liebergs begreber retræte, interaktion og grænsezone, som han bruger til at karakterisere de forskellige typer af steder, er der en klar tilkendegivelse af, at de enkelte steder, som de unge tager i anvendelse, er mere

end blot et fysisk afgrænset rum. Ungdommens steder og de unges måde at anvende det fysiske miljø på, hænger uløseligt sammen med de unges livssituation generelt, og forslag til ændringer af det fysiske miljø må ske i respekt og forståelse for den mening og betydning ungdommen tillægger det fysiske miljø.

Formelle og uformelle steder

En anden men tilsvarende skelnen kan man finde i forhold til anvendelse af begreberne *formelle* og *uformelle* steder. Med formelle steder menes steder, som er planlagt og tilrettelagt for bestemte tilbud eller aktiviteter. *Formelle steder* til unge kan for eksempel være ungdomsklubber som kræver medlemskab, eller det kan være boldbaner, skateranlæg m.v. anlagt til anvendelse for uorganiserede grupper af unge. Med *uformelle steder* menes steder, som tages i anvendelse og giver mening for dem, der benytter dem (Ruud og Søholt 2006). Ligesom børn finder deres egne steder (Rasmussen 2006) gælder noget tilsvarende for unge. Det kan være et busstoppested, et gadehjørne, foran et butikscenter eller en særlig plet i et naturområde, hvor de unge kan være uforstyrret og fri for den sociale kontrol. Begrebet (ungdommens) *steder* signalerer bedre end rum eller pladser, at ungdommens udeliv er karakteriseret ved en løs struktur, hvor det ofte er tilfældigheder eller spontane indslag, der bestemmer hvor de bevæger sig hen, hvor lang tid de opholder sig de forskellige steder, og hvad de gør de enkelte steder.

I nærværende undersøgelse om unges udeliv har vi valgt at benytte begrebet *sted*, dels som udtryk for sammenhængen mellem det fysiske og sociale, og dels som udtryk for den måde de unge anvender udemiljøet på - hvad enten det er, når de bevæger sig rundt eller opholder sig i kortere eller længere tid et bestemt sted.

Dette er dog ikke ensbetydende med, at stedets materielle sider, det konkrete fysiske rum udelukkes eller undervurderes. De fysiske kvaliteter bidrager som betydningsskabende faktorer og praksis på stedet og vil ofte ligge til grund for opfattelsen af stedet, dets udbredelse og grænser. Et sted vil ofte være kendetegnet ved nogle landskabsmæssige kvaliteter. Uden disse - hvad de end måtte bestå af - ville stedet ikke træde frem og blive oplevet, som er afgrænset sted. Hvordan udemiljøet er udformet har derfor også betydning for hvilken type af samvær som opstår (Heurlin-Norinder 2005).

Et sted er i vores undersøgelse det overordnede begreb for en hel række mere specifikke funktions- og relationsdefinerede steder som for eksempel stier, møde- og opholdspladser, gadehjørner, legepladser, opgange, bænke osv. Som det vil fremgå af vores analyse af ungdommens steder i de tre udvalgte boligområder, er det et karakteristisk træk, at de unge benytter mange forskellige typer af steder - formelle som uformelle -, og at disse appellerer til forskellige former for aktiviteter, sociale funktioner og adfærd.

Et sted - som for eksempel en bænk - er både et socialt og fysisk rum.

Metode

Indledning

I dette afsnit beskrives det empiriske grundlag og de anvendte metoder i undersøgelsen. Der er blevet foretaget en række studier af danske og udenlandske erfaringer omkring unges udeliv, normer og konfliktløsninger og etnicitet m.v. (Lieberg 1992, Røgilds 2004; Ruud & Sørholt 2006).

I undersøgelsen har fokus været multietniske områder. Der er udvalgt tre boligområder fordelt forskellige steder i landet. Et afgørende udvælgelseskriterium var, at der i boligområderne inden for en årrække var sket en revitalisering af de fysiske omgivelser med henblik på at forbedre de udendørs udfoldelsesmuligheder for de unge. Dette kriterium var vigtigt i forhold til at vurdere effekten af nye fysiske tiltag for de unge.

Fokus i undersøgelsen har været de unge i boligområderne, deres udendørs adfærd og evt. problemer og konflikter i forhold til de voksne og andre aktører i området. Det empiriske grundlag baserer sig primært på observationer af det udendørs liv i boligområderne, interview med voksne som enten bor i boligområdet eller som i deres egenskab af områdemedarbejdere ol.lign. har kendskab og kontakt til de unge, samt interview og gåture i boligområderne med de unge selv.

Udvælgelse af boligområder

De boligområder som indgår i undersøgelsen er Vollsmose i Odense, Gellerupparken i Århus og AKB Lundtoftegade på Ydre Nørrebro. Alle tre boligområder er multietniske boligområder, hvor mellem 60 - 90 pct. af beboere har en etnisk minoritetsbaggrund. I alle tre boligområder er der inden for de senere år sket en renovering af udemiljøerne, hvilket jf. ovenfor var et centralt udvælgelseskriterium. Endvidere er udvælgelsen sket inden for rammerne af de socialt udsatte boligområder, som *Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration* har været interesseret i at få mere viden om.

De udvalgte boligområder har alle haft mediernes bevågenhed med fokus på de unges adfærd i forhold til konflikter, problemer, hærverk, vold m.v. Selvom mediernes interesse for disse boligområder ikke har været et udvælgelseskriterium, er deres omtale af boligområderne, sammenholdt med undersøgelsens resultater en interessant problemstilling, som er medtaget i undersøgelsen.

Anvendte metoder

I undersøgelsen er anvendt flere forskellige kvalitative metoder. Der er foretaget litteraturstudier i relation til forskningsprojektets emner og problemstillinger, observationer og iagttagelser af den daglige anvendelse af udemiljøerne i de tre udvalgte boligområder samt en række semi-strukturerede interview i form af fokusgruppeinterview og enkeltinterview med nøglepersoner. Derudover er der ført samtaler med unge fra boligområderne med afsæt i luftfoto af boligområderne og ved anvendelse af gåturmetoden.

Dokumentarisk materiale

Som grundlag for den empiriske tilgang til undersøgelsen er der foretaget en række studier af tidligere undersøgelser om unge udeliv, udemiljøforskning m.v. Af væsentlige bidrag til vores undersøgelse skal nævnes UNESCO-projektet 'Growing up in cities' (Chawla 2002, Driskell 2002); en kundskabs-oversigt udgivet af Norsk institutt for by- og regionsforskning om 'Utearealer i boligområder' (Thorén et al 1997), undersøgelser af multietnisk boligområder i Oslo (Søholt 2001; Ruud & Søholt 2006) samt svenskeren Mats Lieberg's studie af ungdommens steder i Stockholm (Lieberg 1992).

I forbindelse med udvælgelsen af de tre boligområder samt til beskrivelse af faktuelle oplysninger om beboersammensætning m.v. har en del af grundlaget, udover oplysninger fra nøgelpersoner i de enkelte boligområder, været en række rapporter og undersøgelser om multikulturelle boligområder, som blandt andet er udkommet i forbindelse med kvarterløft, områdefornyelse, 'ghettorisering' m.v. (Skifter Andersen 2006, 2005; Skifter Andersen m.fl. 2005; Børresen 2006; Børresen et al. 2007).

Som input til områdebeskrivelserne, og som inspiration til interviewguides, er der i undersøgelsesforløbet anvendt dokumentarisk materiale fra de respektive boligområder i form af lokalt materiale som blandt andet beboerblade, nyhedsbreve og hjemmesider samt kvantitative data om antal beboere og beboersammensætning i de enkelte boligområder.

Observationer og kortlægning

For at få overblik og indblik i boligområdernes udemiljø og som forberedelse til indkredsning af problemstillinger og spørgsmål til interviewpersonerne, er der flere gange været foretaget observationer og rundture i alle tre boligområder. Dette har været på forskellige årstider, tidspunkter på dagen og forskellige ugedage.

Disse observationer gav, udover en almen viden om udemiljøet og en kortlægning af de fysiske omgivelser, også mulighed for at føre en række uformelle og spontane samtaler med en række personer, som benyttede området. Observationerne indgår, sammen med de bearbejdede interview og rundture med de unge, som en del af grundlaget for områdebeskrivelserne og udpegning af ungdommens steder.

Interview med voksne

Der er i hvert boligområde blevet foretaget en række interview med beboerrepræsentanter, områdemedarbejdere med tilknytning til de unge samt lokalpolitiet, ejendomsfunktionærer og vagtmænd. Interview med beboerrepræsentanter og områdemedarbejdere har været fokusgruppeinterview med mellem 3 – 8 personer til stede hver gang. Som forberedelse til hvert fokusinterview (6 i alt) blev der udarbejdet en spørgeguide (se bilag), som dels gik på de voksnes viden og meninger om de unges adfærd i udemiljøet, herunder evt. konflikter, og dels hvilke forslag de interviewede havde til at forbedre udemiljøet for de unge.

Der var ved hvert fokusgruppeinterview med de voksne meget stor interesse for at fortælle og diskutere om de unges adfærd i boligområderne, ligesom der var bred enighed om, at der var behov for at få mere viden om de unges udeliv, herunder hvad de unge selv havde af meninger og forslag til at forbedre udemiljøet.

Der var en del vanskeligheder med at få samlet beboerrepræsentanter med etnisk minoritetsbaggrund. De potentielle deltagere, som blev anbefalet af beboerrepræsentanterne med dansk baggrund, var i de fleste tilfælde personer med mange gøremål og skiftende arbejdstider, hvilket gjorde det vanskeligt for dem at afse tid til at deltage i et fokusgruppeinterview.

Udover fokusgruppeinterview med beboerrepræsentanter og områdemedarbejdere er der i hvert boligområde foretaget individuelle interview med ejendomsfunktionærer, vagtmænd og repræsentanter for lokalpolitiet. Disse

personer blev udvalgt, fordi de i deres dagligdag ser, møder og har forskellige kontakter til de unge. Til hvert af disse interview (7 i alt) blev der også udarbejdet en spørgeguide, som mere specifikt spurgte ind til de arbejdsopgaver og funktioner, som de interviewede havde i boligområderne i forhold til de unge. Det var tydeligt, at disse personer havde et godt kendskab til de unges adfærd i boligområderne og havde andre indfaldsvinkler til de unge end for eksempel beboerrepræsentanterne og områdemedarbejderne.

I alt har der været afholdt 6 fokusgruppeinterview og 8 enkeltinterview med voksne tilknyttet boligområderne.

Interview og gåture med unge

En helt central idé med undersøgelsen var via de unges egne udsagn at få kendskab til de unges udeliv, herunder hvilke steder i udemiljøet de anvendte. Der blev derfor taget kontakt til unge i de udvalgte boligområder, som var villige til at lade sig interviewe og efterfølgende gå med rundt i deres boligområde. Unge i undersøgelsen er aldersgruppen 14-20 år. Kontakten til de unge blev skabt via boligområdernes ungdomsklubber, og der blev afsat en time til fokusgruppeinterview og 2 timer til gåturen.

I hvert boligområde er der afholdt ét fokusgruppeinterview med 3-4 drenge og 2-3 piger (i alt 3 interview med i alt 18 unge). Til disse fokusgruppeinterview blev der udarbejdet en spørgeguide (se bilag) og trykt et lamineret loffoto i A3-størrelse af de respektive boligområder. Efter hvert fokusgruppeinterview var beslutningen, at rundturene skulle foregå med drengene og pigerne hver for sig. Den mandlige forsker med drengene og den kvindelige med pigerne. Denne beslutning blev taget, dels fordi det ikke er hensigtsmæssig at gå rundt for mange sammen, og dels fordi adskillelsen af drenge og piger blev vurderet til at give en klarere billede af de to køns færden og anvendelse af udemiljøet.

I et forsøg på at komme tæt på de unges egne opfattelser og perspektiver valgte vi at anvende *gåturmetoden*. Denne metode var blandt andet inspireret af Mats Lieberg, som i sine studier af de unges hverdagssituationer og deres anvendelse af det offentlige rum brugte denne metode.

Genom att delta och följa ungdomarna i deras vardagsliv i området har ett sådant mönster succesivt vuxit fram. Genom att ta del av deras umgängsformer, samtal och aktiviteter och genom att följa dem under bestämda tidsförlöpp, fick jag möjlighet att se på tillvaron utifrån deras perspektiv. (Lieberg 1992:268).

Der blev ikke anvendt båndoptager under gåturene med de unge. De unges fortællinger om hverdagsliv og udeliv i boligområderne blev derfor umiddelbart efter gåturene nedskrevet i resuméform.

De unge fik udleveret et lamineret luftfoto, hvor de indtegnede deres ruter og opholdssteder.

Selve gåturene blev tilrettelagt på baggrund af de luftfoto, som hver af de unge havde fået udleveret under interviewet. Her skulle de indtegne, hvor de boede, gik i skole, hvor de bevægede sig rundt til daglig, hvor de opholdt sig m.v. (se ovenstående foto). Ideen var, at de unge efterfølgende under gåturene skulle vise os og fotografere de steder, hvor de bevægede sig rundt og opholdt sig.

Denne metode var meget vellykket, ikke mindst fordi gåturenes egentlige formål blev suppleret med samtaler om de unges hverdagsliv både konkret og mere generelt.

Metoden med at udlevere et lamineret luftfoto til hver enkelt deltager i forbindelse med fokusgruppeinterviewet var også meget vellykket. De unge blev meget optagede af disse luftfoto over deres boligområde, og der opstod hurtigt en god kontakt mellem forskere og de unge via deres indtegnings på luftfotoet og de kommentarer, der fulgte med.

Inspireret af fotosafari-metoden (Holmgren et al 1999; Schytte 2006) skulle de unge som en del af gåturen fotografere de steder, de benyttede samt de steder, hvor de ikke syntes, der var behageligt at opholde sig. De unge var meget positive over for denne metode, og fotodokumentationen af de unges steder var efterfølgende en god hjælp til at huske de mange forskellige steder, som blev besøgt undervejs.

Det samlede antal af unge, 18 i alt, som deltog i undersøgelsen, kan ikke siges at være repræsentativt for samtlige unge i de tre boligområder. Der er derfor helt sikkert nogle facetter og områder af de unges liv og færden, som ikke er med i denne undersøgelse eksempelvis kriminelle handlinger som tyveri, hærværk, salg af euforiserende stoffer m.v. Trods dette forbehold er det også vigtigt at nævne, at selv om de udvalgte unge først og fremmest fortalte om deres egen anvendelse af udemiljøet, så beskrev de undervejs også, hvordan de unge mere generelt anvender boligområdernes udemiljø.

Bearbejdning og analyse af det empiriske materiale

Formålet med de valgte empiriske tilgange var at få forskellige perspektiver på de unges udeliv og anvendelse af udeområderne. Groft sagt er fire grupper repræsenteret i materialet: områdemedarbejdere, beboere, politi samt de unge.

De personer, der arbejder i områderne kan, på grund af deres forskellige faglige kompetencer, have forskellige tilgange til forståelse af de unges udeliv. Endvidere kan områdemedarbejderne opfattelser være anderledes end de almindelige beboeres. Dertil kommer de unges egen forståelse af deres hverdagsliv og udeliv i områderne.

I bearbejdningen af det indsamlede materiale har det været vigtigt at fastholde et aktørorienteret perspektiv og at få de unges perspektiv frem, således som det blandt andet kommer til udtryk i beskrivelsen og analysen af *Ungdommens steder i tre boligområder*.

Interview med de forskellige faggrupper samt beboerne blev, som tidslige- re omtalt, optaget på bånd, og i tillæg blev der taget noter under interviewene. Alle båndede interview blev transskriberet i fuld længde. Under samtlige besøg i de tre områder blev der desuden ført dagbog blandt andet med henblik på de endelige områdebeskrivelser.

Det transskriberede materiale blev flere gange læst igennem. I analysen blev der taget udgangspunkt i de formulerede hypoteser, den teoretiske forståelses ramme og de udvalgte begreber.

Ungdommens steder i tre boligområder

Indledning

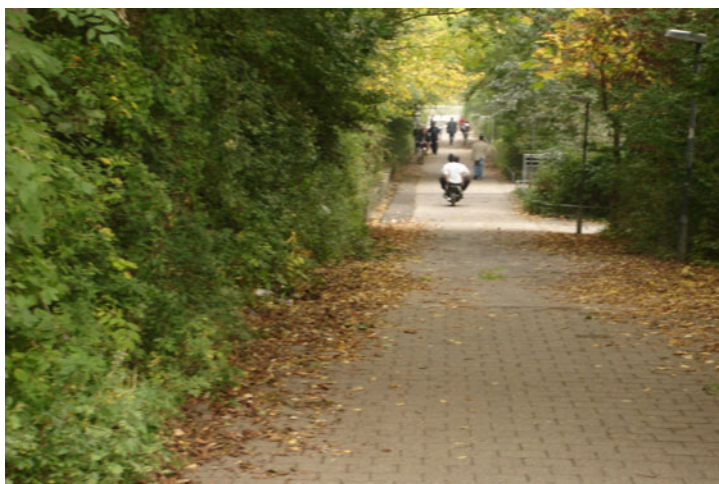
I Danmark findes boligområder, der går under betegnelse multietniske boligområder. De boligområder, som er udvalgt i denne undersøgelse er Gellerupparken i Århus, Vollsmose i Odense og Lundtoftegade på Ydre Nørrebro. For alle tre boligområder gælder det, at et sted mellem 60 – 90 pct. af beboerne har en anden etnisk baggrund end dansk og repræsenterer over 50 forskellige nationaliteter. Endvidere er det karakteristisk, at der bor mange børn og unge. Over halvdelen er børn og unge, hvoraf de unge på mellem 14 - 20 år udgør ca. 25 pct.

Alle tre boligområder er bygget i 1970'erne, overvejende som fleretagers betonbyggeri og anlagt i og tæt ved store, grønne udearealer. De er alle almennyttigt boligbyggeri, som i tak med indvandringen fra midten af 1970'erne, blev boligområder for mange indvandrerfamilier, hvilket også er situationen i dag.

Gellerupparken og Vollsmose ligger begge som forstader til to af Danmarks største byer Århus og Odense, mens AKB Lundtoftegade ligger i et af hovedstadens brokvarterer Ydre Nørrebro. Både Gellerupparken og Vollsmose er store boligområder, hvor skoler, daginstitutioner, butikcentre, bibliotek m.v. ligger som en del af boligområdet, mens AKB Lundtoftegade er en selvstændig boligafdeling i kvarteret på Ydre Nørrebro, hvor offentlige institutioner, butikker m.v. deles med beboerne fra andre kvarterer i bydelen.

For alle tre boligområder gælder det, at udearealerne inden for de senere år har undergået forskellige forandringer. En række initiativer fra revitalisering af hele udeområdet som i AKB Lundtoftegade over etablering af nye udendørs anlæg i Gellerup til fornyelse af et stort parkområde i Vollsmose vidner om, at der i boligområderne er en interesse og forståelse for udemiljøets betydning for beboernes hverdagsliv.

I det følgende præsenteres en beskrivelse af de tre boligområder med særlig fokus på de unges udeliv baseret på observationer og interview med beboere, områdemedarbejdere, lokalpoliti, ejendomsfunktionærer m.v. samt gåture og interview med unge fra de respektive boligområder.

Gellerup

Gellerup ligger i udkanten af Århus ca. 10 km fra centrum, opført som et stort boligområde i grønne omgivelser med kolonihaver, skoler, børneinstitutioner, legepladser, beboerhus, svømmehal, indkøbscenter, multikulturel bazar m.v.

Gellerupparken, Toveshøj og Skovgårdsparken er tre store boligområder i Gellerup med tilsammen ca. 11.000 beboere, hvoraf ca. 1.500 er unge mellem 14 og 20 år. De fleste af beboerne (ca. 80 %) har udenlandsk baggrund og repræsenterer over 70 forskellige nationaliteter; de fleste tyrkere, arabere og somaliere.

Den største boligbebyggelse er Gellerupparken. Her findes de store grønne områder med et forgrenet sti- og gangsystem uden biltrafik. Stierne benyttes dagligt af beboerne, når de skal bevæge sig rundt i området, hvad enten det er til skole, til butikscentrene eller til venner og familie. Det er også her de unge bevæger sig rundt eller slår sig ned, når de er på vej til og fra skole, eller skal en tur i City Vest eller til Bazar Vest, som er et multikulturelt indkøbscenter med forretninger og cafeer.

Begge disse centre ligger i udkanten af Gellerupkvarteret og mellem dem og igennem boligkvarteret Gellerupparken findes en gang- og cykelsti på næsten en kilometer. Denne sti er meget befærdet af gående og cyklister. Selvom det er forbudt, er det også på denne sti og de andre mindre stier i området, at nogle af de unge (drengene) kører rundt på deres hurtigkørende knallerter til gene og irritation for mange af de andre beboere.

Det kan være meget ubehageligt, når de kommer drønende på deres knallerter. (Beboer).

En af indgangene ind til Centret og pladsen foran Bazar Vest bliver ofte anvendt af de unge som møde- og opholdssted, ligesom pladserne foran Kontaktcentret (et unge- til ungeprojekt) og den lokale Shawarmabar gør det. Det er fortrinsvis drenge, der opholder sig på disse pladser, men det sker dog også, at der af og til befinder sig nogle piger. Ifølge områdemedarbejderne kan det for nogle af beboere virke provokerende og utrygt med sådan en flok unge, der står og 'hænger' foran indgangene. Men samtidig påpeger de, at det er yderst sjældent, der opstår konflikter i dagligdagen.

I Gellerup findes flere børneinstitutioner, et par skoler, en fritids- og ungdomsklub og en lang række forskellige foreninger herunder en lokal fodboldklub, som har klubhus i samme bygning som fritids- og ungdomsklubben. Lige uden for fritids- og ungdomsklubben findes idrætslegepladsen Al Montazah (navnet er det arabiske ord for torv), som blev indviet i 2003. Den er meget populær og benyttes stort set hele døgnet rundt (oplyst om aftenen) som aktivitets- og samlingssted for områdets børn, unge og voksne. Især har den haft stor positiv betydning for de unges adfærd i området. Ifølge fritids- og ungdomsklubbens leder er der sket en markant nedgang i hærværk og tyveri omkring klubben efter idrætslegepladsens opførelse.

Vi har virkelig fået tilført området en facilitet, som det har savnet. Det kan vi se på den måde den bliver anvendt. Og jeg mener også at kun-

ne måle, at vi har sparet 150.000 kr. i hærværk på klubbens inventar. Her er altid nogle voksne, der sidder og ryger vandpibe eller spiller kort eller nogen, der skal i gang med at spille volleyball. Så laver du ikke pis vel? (Områdemedarbejder).

Idrætslegepladsen Montazah foran ungdomsklubben benyttes til mange forskellige arrangementer for eksempel fælles afslutning på 'Ren Ghetto' – en fælles rengøringsdag med alle skoler og institutioner.

Udover idrætslegepladsen findes der et par andre boldbaner i området. Den ene af dem tilhører det lokale fritidshjem og ligger lidt skjult inde bag hovedstien, som går gennem Gellerupparken. Den anvendelsees dagligt, når fritidsklubben lukker, og dens placering tæt ved et befærdet kryds, hvor hovedstien møder en sti ind til svømmehal og fritids- og ungdomsklub – et kryds som også anvendes som opholds- og mødested af de unge - gør den ikke mindre attraktiv. Kombinationen af to nærliggende steder, hvor det ene er et befærdet åbent sted, hvor man kan blive set og kan se andre, og det andet er et afsides sted, hvor man kan trække sig tilbage og være sig selv, synes at være tiltrækkende på de unge. Det gælder i særlig grad for drenge.

Mens drengene både bevæger sig rundt og slår sig ned på forskellige steder og pladser, så er det generelle billede for pigernes vedkommende, at de mest bevæger sig rundt. Når de unge piger er ude er det oftest i forbindelse med et eller andet gøremål. De bevæger sig rundt i området, når de er på vej til og fra skole, ungdomsskole, pigeclub, bibliotek m.v., eller når de skal handle ind eller på shopping. Der kan opstå situationer, hvor de i et kort øjeblik snakker med nogle af drengene eller andre piger, men det er yderst sjældent, de bliver hængende i længere tid.

Et af de steder, de gør det, er uden for den lokale skole og på skolens legeplads og altid på tidspunkter, hvor de har været til undervisning el. lign. på skolen. Skolens legeplads med omkringliggende bevoksning og krat synes attraktivt for de unge. Ifølge de voksne er stedet alt for tilgroet på grund af manglende vedligeholdelse, men for de unge synes det at være et fint sted. Det sker også, at pigerne benytter de lokale legepladser i området, ofte i forbindelse med pasning af mindre søskende. Her sidder de og snakker sammen på bænke eller gyngerne.

I boligområdet findes en del legepladser, herunder en bemandet legeplads ved idrætslegepladsen samt udendørs borde- og bænkearrangementer. De benyttes som nævnt af og til af pigerne, men ikke af drengene og slet

ikke af piger og drenge sammen. Ifølge de unge er disse steder alt for åbne og med frit udsyn oppe fra boligblokkene, der ligger rundt omkring. Det sker dog, at de opholder sig disse steder, men det er så i forbindelse med forskellige familiearrangementer i sommerhalvåret.

Som en del af det grønne område i Gellerupparken findes et forholdsvis stor kuperet, bevokset terræn, som kaldes 'bakken' eller 'bjerget'. Det er meget yndet legested for børnene i Gellerup hele året rundt. Her er placeret en meget, meget lang rutschebane og på toppen findes en enkelt bænk. De unge, det gælder især drengene, er også glade for dette sted. De mødes tit på toppen, sidder på bænken eller på startstedet for rutschebanen. Her har de også deres huler og deres årlige traditioner, hvor der affyres raketter af eller afvikles mindre, knap så alvorlige slåskampe mellem de forskellige drengegrupper. Tilsyneladende har dette område, det der skal til, for at de unge stadig har mulighed for at være drenge, med hvad alt hvad det indebærer af leg, samvær, hemmeligheder og udfordringer.

Vi er tit oppe på bakken. Her kan vi være for os selv. Nogle gange sidder vi bare og snakker på bænken, andre gange har vi fyret raketter af for eksempel nytårsaften. (Drenge).

Udover de nævnte pladser og steder findes der andre mindre, uformelle steder, som benyttes mere sporadisk og her taler vi igen først og fremmest om drengene. Det er for eksempel ude foran en bestemt opgang, hvor nogle af de unge selv bor, bag en transformerstation, i en viadukt ved Centret eller ved busstoppestederne.

De mødes på hjørnet, der hvor stien drejer, der er et par bænke. Og henne ved Dortesvej nede ved bumpet, det ser åndsvagt ud, men der er tit masser af drenge. Men det er dét med at stå, hvor alting går forbi. Det er bare en sådan lyskasse. (Områdemedarbejder).

Gadehjørner er ofte attraktive møde- og opholdspladser.

Vollsmose

Vollsmose er en bydel, som ligger i den østlige del af Odense, et par kilometer fra Odense Centrum. I tilknytning til boligområdet ligger et meget stort grønt område med græsplæner, idrætslegeplads, mindre

søer, mose samt en varieret krat- og skovbevoksning. Her bor ca. 10.000 mennesker. Børn og unge udgør en stor del af beboerne, og ca. 1200 af dem er unge mellem 14 og 20 år. Der er cirka lige mange piger og drenge i den alder. Hovedparten bor i de høje boligblokke og i de 4-etagers lange boligblokke. Langt de fleste unge har en etnisk minoritetsbaggrund. De største grupper er palæstinensere, somaliere, irakere og tyrkere. De fleste unge går på de lokale skoler og nogle på det lokale gymnasium, som alle ligger i gåafstand fra boligblokkene.

I dagligdagen mødes de unge i skolen, i ungdomsklubben, i fodboldklubben, i lokale foreninger m.v. Når de unge færdes rundt i området på stierne går pigerne og drengene som oftest hver for sig, men når de mødes på idrætslegepladsen og i ungdomsklubben, er de sammen, snakker, spiller fodbold osv. Det sker, at de unge med fælles etnisk minoritetsbaggrund går sammen, men ofte går de også i blandede grupper.

De mødes selvfølgelig med nogen, der ligner dem selv. Det betyder, at de mødes meget etnisk. Når de først er i de blandede grupper, så ser de ikke så meget forskel på hinanden, selv om de har forskellig etnisk baggrund. Men snittene går på mange forskellige leder, hvordan man samles. Men du kan altid finde fællesnævneren. For nogle er det misbrug og kriminalitet og for andre er det, at de går til fodbold eller på sammen uddannelse. (Områdemedarbejder).

Mange af de unge bor i familier med mange børn og unge. En mindre del bor alene med kun en forælder. Lejlighedernes størrelse i Vollsmose betyder, at nogle af de unge drenge har eget værelse. Drengene er mere ude end pigerne, især om aftenen og spiser ofte individuelt. Pigerne har i modsætning til drengene en lang række forpligtelser som rengøring, indkøb og pasning af søskende.

De unge er generelt meget synlige i Vollsmose. De opholder sig meget uden for hjemmet. Man ser dem gå til og fra skole om morgenen og om eftermiddagen, hvor de bevæger sig gennem et stort grønt parkområde, der ligger mellem boligblokken og skolerne. Og efter skoletid er der mange, der går et smut inden om det store indkøbscenter, hvor der er et rigt udvalg af butikker, cafeer m.v. Her ligger også biblioteket, som bliver brugt flittigt af de unge. Her låner de bøger, går på nettet, sidder og snakker m.v.

Det sker, at der af og til er nogle af de unge, som opholder sig lige uden for eller inden for Centret, hvor de står og snakker. Det kan virke lidt utrygt, når man skal passere en gruppe unge, men ifølge en vagtmand i Centret har der kun været enkelte episoder, hvor de unge er blevet bedt om at forlade stedet. I selve Centret er der ingen problemer med de unge.

De unge går frem og tilbage i Centret, ofte hvis det er koldt og de ikke har andre steder at gå hen. Der er et sted ved siden af biblioteket, hvor de plejer at opholde sig. Centret fungerer tit som mødested. Pigerne kommer kun for at handle. Inden for det sidste år har der kun været 2 episoder, og det har været mellem de unge indbyrdes. (Vagtmand i Centret).

De unge piger har meget glæde af Centret. Der er ikke mange steder i Vollsmose, hvor man uformelt kan mødes og 'blive set', hvis man som pige ikke er interesseret i at gå i ungdomsklub eller at opholde sig på idrætslegepladsen. Her er Centret en mulighed, eller et alternativ er at tage ind til midtbyen i Odense, hvad pigerne også ofte gør.

Som noget unikt ligger der midt i Vollsmose en stor grønt, kommunalt parkområde. De seneste år er der sket en række nye kommunale tiltag og indsatser. Nye stier er anlagt, søerne er blevet rensat, det grønne er blevet beskåret, grillpladser er blevet placeret rundt i området, og ikke mindst er en ny meget populær idrætslegeplads blevet anlagt. Dette parkområde benyttes flittigt af beboerne, de lokale skoler og børnehaver - og ikke mindst af de unge.

Idrætslegepladsen i Vollsmose. Et aktivitets- og samlingssted for både piger og drenge.

Her mødes mange unge dagligt, og især idrætslegepladsen tiltrækker mange unge. Her kommer både piger og drenge som sammen spiller fodbold og basketball, snakker m.v. Idrætslegepladsen er blevet etableret i samarbejde med Vollsmoses Ungdomsråd, som består af repræsentanter fra de lokale skoler. Idrætslegepladsen har været samlingssted for en række forskellige aktiviteter, og ifølge de unge har den virkelig betydet meget for dem. Her føler de, at de har et sted, hvor de kan være for sig selv og foretage sig noget aktivt. Flere unge har endda udtrykt ønske om, at der blev etableret en yderligere idrætslegeplads i området. Dels fordi der ikke altid er plads til alle, og dels fordi den ligger rimeligt langt fra nogle af boligblokkene.

Vi kunne godt tænke os, at idrætslegepladsen blev udvidet. Der er pladsmangel. På et tidspunkt var vi nødt til at begrænse spilletiden, for der var ikke plads til os alle sammen. Så kunne det være rart med en ekstra fodboldbane, ikke helt så stor. (Dreng).

En del af de unge piger mødes på legepladserne i Vollsmose – ofte i forbindelse med pasning af mindre søskende. Her findes bænke, hvor de kan sidde og snakke, mens de holder øje med deres søskende.

Et ofte fremført ønske fra de unge er at få nogle flere væresteder. Steder hvor de kan være sig selv. Nogle har fremført ønske om et ungdomshus, mens andre er lidt mere beskedne og blot ønsker sig et sted med halvtag til værn for regn og blæst.

Dette behov er flere gange kommet til udtryk i forbindelse med de unges anvendelse af vaskerier, kældre og trappeopgange i boligblokkene. Mange beboere har i en årrække været generet af de unges anvendelse af disse steder, og i dag er der etableret aflåsedø og videoovervågning for at komme dette problem til livs - til stor glæde for beboerne. Det har dog ikke løst det problem, at de unge ønsker sig 'tag over hovedet'.

Ved det ene højhus har de anvendt vaskeriet temmelig ofte til langt ud på natten. Det har vi altså forpurret. For ikke nok med, at de har siddet dér, de har også udøvet hærværk. Og det har kostet en del kroner. Så nu har man lukket det af og vendt dørene, så det er umuligt at komme ind. Det var lidt utrygt, når der sad 8-10 stykker derinde. (Beboer).

Behovet for egne steder fremføres ofte af de unge, og de unge har da også selv fundet frem til nogle steder i Vollsmose, hvor de kan være for sig selv. Et grønt, kuperet område, nær Centret kaldet 'hullet' bliver anvendt som mødested af drengene, og i 'mosen', et tidligere moseområde, som nu er omdannet med mindre søer og tæt bevoksning liggende i parkområdet, har de unge fundet nogle pladser, hvor de kan hygge sig, tage sig en smøg og mødes med kæresten. Her findes et par nedslidte borde og bænke, som de unge kan samles omkring. Det er også i dette område, der af og til har været nogle uheldige episoder med ildspåsættelser af gangbroer, knallerter m.v.

Her i 'Mosen' kan de unge være for sig selv.

Tidligere har der været en række særlige episoder som for eksempel stenkast, røveri mod taxachauffører m.v. Disse episoder forekommer ikke nær så ofte mere ifølge lokalpoliti og beboere m.v. Der er dog stadig beboere, som er generet af 'Knallert 45' kørsel i området samt højroset tale, når de unge bevæger sig hjem fra ungdomsklubben, når den lukker kl. 22. Det er en generel opfattelse både blandt beboere, områdemedarbejdere og lokalpoliti, at det er en lille gruppe unge, som står for det meste af kriminaliteten som for eksempel hærværk og tyveri i Vollsmose. Alle er samtidig enige om, at der

ikke eksisterer deciderede bander, og at pressen overfortolker problemerne i Vollsmose.

Jeg synes mere man hører ude i byen, hvad der sker herude. Der er mange herude der læser og hører i medierne, at der er så meget vold og hærværk, og at det er så uheldigt at bo herude, at de selv tror på det. De tør ikke gå ud om aftenen. De har ikke selv oplevet noget, men de har hørt det og læst det i avisen. (Beboer).

Der findes i Vollsmose kun én ungdomsklub 'Ragnarok', som har ca. 200 medlemmer med både drenge (75 pct.) og piger (25 pct.). Medlemmerne er 14 – 18 år. Derudover findes en række foreninger og forskellige former for væresteder i Vollsmose. For de unge piger er det særlige pigeklubber, der er de foretrukne, mens det for drengene er de lokale fodboldklubber, der tiltrækker mest. Næsten 50 pct. af samtlige unge mellem 14 og 20 år er enten medlem af en forening/værested eller Ungdomsklubben. Ungdomsskolen, hvis aktiviteter ligger spredt rundt på de lokale skoler, bliver også flittigt benyttet af de unge.

Beboerne er generelt positive overfor de unge. Man hilser på hinanden og der er flere eksempler på, at de unge har hjulpet nogle af beboerne med praktiske ting. Beboerne lægger ikke skjul på, at der været nogle særlige, uheldige episoder som for eksempel ildspåsættelse af container o.lign., men samtidig udtrykker de, at der i dagligdagen er få problemer. Det kan være højroset adfærd om aftenen og knallertkørsel på stierne, som dog af beboerne betegnes som rene drengestreger. I flere tilfælde er problemerne blevet løst ved samtaler mellem beboerne og de unge.

I det område hvor jeg bor, synes jeg ikke, der er de store konflikter mellem unge og voksne. De omgås hinanden rigtig pænt. Vi har lidt problemer. Ikke store problemer. Vi har knallertkørsel mellem grusrækkerne. Det kan sommetider være et problem. Jeg synes det fungerer helt fint, det gør det altså. De unge kender de fleste voksne og hilser på dem og snakker. Jeg synes ikke, der er deciderede problemer. (Beboer).

Et stort problem synes dog at være de unges hashrygning. Både beboere, socialarbejderne og lokalpoliti peger på dette problem. Det nævnes ikke af de unge selv. Derimod fortæller de unge, at de ofte har til opgave at hjælpe deres forældre med kontakten til myndighederne. Dels med at skulle oversætte tilsendte officielle skrivelser, og dels med at tage med forældrene hen til diverse offentlige kontorer.

AKB Lundtoftegade, Ydre Nørrebro

AKB Lundtoftegade ligger i Nørrebro Park Kvarter, som er en del af Ydre Nørrebro. Kvarteret har omkring 16.000 beboere og udgør ét af de tættest befolkede områder i København.

Kvarteret har en høj procent af unge sammenlignet med Københavns Kommune som

helhed. Bygningsmassen består primært af boliger i form af lukkede karréer og blokke. I et forsøg på at skabe en identitet for området fik kvarteret i forbindelse med Kvarterløftinitiativet navnet Nørrebro Park Kvarter med reference til Nørrebroparken, der går som et langt, grønt bælte igennem kvarteret, og som for mange i kvarteret er et værdsat fristed og åndehul, ikke mindst for de unge.

Et særligt område i Nørrebro Park Kvarter er boligområdet AKB Lundtoftegade, som af de unge beboere går under betegnelse LFE *Lundtoftegade for evner*. Dette boligområde med over 700 lejligheder blev opført i starten af 1970'erne og har 4 høje boligblokke samt en række mindre boligblokke, der ligger ud mod Lundtoftegade. Lejlighederne blev sammen med udearealerne renoveret for næsten en kvart milliard kroner fra 1994 -1996.

Her bor ca. 1500 mennesker, hvoraf 60 pct. af beboere har en anden etnisk baggrund end dansk. Der findes ca. 50 forskellige nationaliteter, hvoraf de fleste er fra Marokko. Af samtlige beboere er ca. 300 unge mellem 14 og 20 år. Af disse 300 er ca. 80 pct. unge med anden etnisk baggrund end dansk.

Som beboer i AKB Lundtoftegade er man både københavnere og en del af Nørrebro. Til forskel fra Vollsmose og Gellerup, som har integrerede forretninger, skoler, institutioner m.v. i boligområdet, er AKB Lundtoftegade en boligafdeling på Ydre Nørrebro, hvor beboerne benytter de faciliteter og muligheder, som hele kvarteret og byen tilbyder. Det gælder således også de unge. De anvender Nørrebroparken, opholder sig og handler på Nørreport Station og Nørrebrogade samt besøger venner og familier på hele Nørrebro og i andre bydele i København. Men udgangspunktet er AKB Lundtoftegade. Det er her man mødes inden man bevæger sig ud i den store verden. Drengene i mindre grupper, mens pigerne ofte går et par stykker sammen.

Vi kan ikke lide at komme i Nørrebroparken, men om dagen kan vi godt gå gennem parken. Vi kan ikke lide de steder, hvor der sidder mange og drikker. Fulde mennesker gør os bange. (Pige).

Inde i selve bebyggelsen AKB Lundtoftegade findes et beboerhus, et plejehjem, et par børne- og fritidsinstitutioner samt en ungdomsklub. Ungdomsklubben har igennem årene spillet en central rolle i forhold til de unges hverdagsliv. I en periode med store ungdomsproblemer i området, blev en række strategier afprøvet overfor de unge. De unge ønskede et sted for dem selv, og der blev stillet et kælderlokale til rådighed for dem i bebyggelsen. Endvidere fik de unge en pose penge, som de selv kunne forvalte til indretning og forskellige aktiviteter. Dette forsøg fik dog en kort levetid, da man ikke mente de unge kunne administrere det på forsvarlig vis. Et andet forsøg som fungerer den dag i dag er kontingentfritagelse for at komme i klubben. Det bety-

der, at mange af de unge, der bor i Lundtoftegade samt nogle af deres venner fra andre kvarterer på Nørrebro kommer i klubben dagligt. Pigerne som er i mindretal i forhold til drengene har deres egen pigeclub.

Ungdomsklubben fungerer blandt meget andet som mødested, og pladsen udenfor klubben er ofte opholdssted, både når klubben har åbent og lukket. Denne og flere andre steder som foran opgange, mellemgange m.v. anvendes som mødested for drengene, ikke så meget til længerevarende ophold, men som afsæt til at vandre rundt i området fra blok til blok, over til den nærliggende park eller op til en nærliggende togstation og butiksstrøg.

Vi mødes som regel mere eller mindre tilfældigt overalt, ved klubben, ved blokkene eller ud for en af opgangene. Vi går rundt mellem blokken og går tit over i Nørrebroparken eller op på Nørrebrogade, hvor vi møder venner fra andre dele af Nørrebro. (Dreng).

Både drengene og pigerne er godt tilfredse med udemiljøet i bebyggelsen. Begge køn anvender de bænke, der findes i området og inde imellem boligblokkene findes der nogle åbne, grønne fællesarealer, hvor de kan spille bold eller mødes med hinanden.

Her er det muligt for piger og drenge at mødes.

Pigerne kommer en del på den store legeplads med deres mindre søskende og mødre, mens det kun er drenge, der benytter den i yderkanten beliggende bemandede legeplads *Marius* efter legepladsens lukketid. Om sommeren bliver udearealerne anvendt meget til at grille i, og i de tilfælde hvor der er meget rift om de officielle grillsteder, finder drengene med deres engangsgrillere egne små nicher i bebyggelsen.

Efter renoveringen er der kommet flere indvandrere ned, også de unge. De anvender udearealerne meget. Det ser ud som om de hygger sig. De kan godt sidde 5-6 stykker ved grillpladserne og hygge sig. De unge laver også selv mad en gang imellem. (Beboer).

Generelt er der en positiv stemning mellem de unge og de øvrige beboere i området, dog bortset fra de unges lidt støjende adfærd samt de unges kørsel på knallert rundt i bebyggelsen.

I dagligdagen virker det meget smertefrit, men de har jo deres knallerter. Nogle gange, når de kører her, er der ikke særligt rart, men det gør

de altså. Og så, skal der jo skrues på dem engang imellem, og så skal der spilles bold. Og så hænger de måske lidt op ad gavlen, hvor der er lidt læ. Står og snakker lidt, keder sig måske i virkeligheden. (Beboer).

Drengene er generelt langt mere synlige i udemiljøet end pigerne. Drengene opholder sig ofte udenfor både om dagen og aftenen, men der er ifølge drengene få steder at opholde sig, når Ungdomsklubben er lukket og i mindre godt vejr. Steder hvor der er ly og læ. Tidligere opholdt man sig i kældre (parterregange), men her er nu opsat videoovervågning. Muligheden i dag for at få lidt ly og læ er foran opgangene eller på svalegangene i boligblokkene. Det har dog vist sig at give en del konflikter med beboerne, som er generet af de unges adfærd og ophold lige ud foran deres lejligheder. En problemstilling de unge sagtens kan forstå, men som ikke løser deres behov for at finde steder med ly og læ. Som én af de unge drenge formulerede det:

Vi har ønsker ikke luksus, men tag over hovedet. Der er et lille anlæg ud til vejen med bænke og lidt træer. Her ville det være godt med en eller anden form for overdækning, når det regner. (Dreng).

Ét af de steder, hvor de unge meget gerne vil have en overdækning, er en lille plads med bænke og træer, der ligger lige ud til Lundtoftegade, og som er indgangsparti til en boligblok, børneinstitutioner og Ungdomsklubben. Det er et meget trafikeret sted, hvor de unge godt kan lide at opholde sig. De unges ophold på denne plads giver ingen problemer. Tværtimod er der en del beboere, som føler sig trygge, når de ved, at der er nogle af de unge ude om aftenen, når de kommer hjem.

Hvis man går ude på vejen og der sidder nogle af vores, så skal der nødvendig komme nogle andre og sige noget til dem eller os, så er de der med det samme. (Beboer).

På dette sted kunne de unge godt tænke sig en form for overdækning.

Som nævnt er en del af de unges hverdagsliv at bevæge sig rundt i lokalområdet. Nørrebroparken som ligger 5 minutters gang fra Lundtoftegade bliver ofte besøgt. Pigerne slår sig sjældent ned i parken, men går ofte igennem parken om dagen, når de skal rundt på Nørrebro. Drengene har meget glæde af parken. Dels går de ofte en runde gennem parken og har særlige steder, hvor de mødes med vennerne fra andre dele af Nørrebro, og dels går de derover for at spille fodbold eller blot for at være sig selv. Her er de fri for den overvågning og sociale kontrol, som de oplever, når de opholder sig i udemiljøet i Lundtoftegade.

Sammenfatning

Beskrivelserne af de multietniske boligområder med fokus på de unges udeliv giver et indtryk af de unges adfærd i deres eget udemiljø. Da det kun er en mindre gruppe af unge fra de enkelte boligområder, som har deltaget i undersøgelsen, samt det forhold at der kan være aktiviteter og ungdommelig adfærd, som de unge ikke har ønsket at formidle videre, skal beskrivelsen ikke ses som en i fuldstændig skildring af de unge udeliv og anvendelse af udemiljøet i de udvalgte områder, men snarere et signalement og en karakteristik af de unges udeliv samt deres opholds- og mødesteder.

Der er mange lighedstræk ved de unges adfærd og anvendelse af udemiljøet i de tre boligområder. De unge er meget synlige i alle tre boligområder, og som det fremgår af beskrivelserne er en del af deres adfærd at bevæge sig rundt i boligområderne og slå sig ned forskellige steder. Vi ser, at de både benytter sig af åbne steder, hvor også andre beboerne opholder sig eller kommer forbi og af steder, hvor de har mulighed for at være for sig selv.

I alle tre boligområder gives der udtryk for, at de unge kan skabe utryghed, når de samles i grupper. Det kan for eksempel være foran et indkøbscenter, på stierne eller tæt ved bebyggelsen.

Et yderligere lighedstræk er det kønsspecifikke aspekt. Drengene er generelt mere ude end pigerne, og drengene har langt flere forskellige opholds- og mødesteder end pigerne. I alle tre boligområder findes der dog steder, hvor både drenge og piger er og kan være sammen.

For alle tre boligområder gælder det, at de har forholdsvis store udeområder, hvor der i årenes løb er foretaget forskellige fornyelser, både hvad angår en almen revitalisering af udemiljøet samt etablering af særlige anlæg for aktiviteter til børn og unge. Man har således i alle tre boligområder haft et ønske om at skabe aktivitetsmuligheder for børn og unge. Disse mere formelle eller tilrettelagte steder, planlagt og etableret af de voksne, bliver flittigt anvendt af de unge i alle tre boligområder.

Forsøg på at inddrage de unge i idéudvikling af udeområderne er faldet lidt forskelligt ud i de tre boligområder. I Lundtoftegade har det været svært at involvere de unge, i Gellerup er det lykkedes i mindre grad, mens det i Vollsmose via et Ungdomsråd blev en succes i forbindelse med idéudvikling af en idrætslegeplads.

I alle tre boligområder er det karakteristisk, at de unge er aktive brugere af udemiljøet. På den anden side er der også en forskellighed afhængig af den specifikke udformning af de enkelte boligområder, herunder de fysiske omgivers struktur og udformning. I to (Vollsmose og Gellerup) af de tre boligområder findes der både butikcenter, grillbarer, skoler, grønne områder m.v., som indebærer at de unge sjældent forlader boligområderne. Det tredje boligområde (AKB Lundtoftegade) er et mere traditionelt boligområde. Her bevæger de unge sig mere ud af boligområdet og ud til butikker, parker m.v. i lokalområdet.

De eksempler på voldsom ballade og uro, der af og til opstår, og som ofte får megen medieomtale, er ikke dagligdag i de tre udvalgte boligområder. Det er i følge beboerne, områdemedarbejderne og lokalpolitiet særlige situationer og episoder, som er med til at give et fortegnet billede af boligområdernes hverdag og de unges daglige udeliv.

En karakteristisk af ungdommens steder

Indledning

Med afsæt i vores empiriske studier, som blandt andet omfatter interview og gåture med unge i de tre udvalgte boligområder, samt litteraturstudier omhandlende andre undersøgelser om unges udeliv, præsenteres i det følgende en karakterisering af de steder, som de unge gør anvendelse af i de udvalgte boligområder. Karakteristikken eller 'typologiseringen' af stederne indeholder dels en beskrivelse af selve stedets karakter, og dels hvilke aktiviteter der er forbundet med de enkelte steder. Endvidere ses nærmere på kønsaspektet samt spillet mellem de fysiske og sociale forhold, der knytter sig til de enkelte steder.

De unges synlighed i boligområderne har at gøre med deres dagligdags funktioner som skolegang, klubmedlemskab, arbejde, børnepasning m.v. hvor det at være ude hænger sammen med de unges almindelige hverdagsliv. Dette gælder både for drengene og pigerne. Dog er der nogle kønsspecifikke forskelle, som især knytter sig til pigerne, idet de i dagligdagen mere indgår i familiernes husholdning og arbejdsopgaver. Dette giver sig blandt andet udslag i, at de ofte står for indkøb og pasning af mindre søskende, hvilket betyder, at de er mest synlige på stierne på vej til og fra butikscentrene, og når de opholder sig på legepladserne for at passe deres mindre søskende.

På baggrund af det empiriske materiale i de tre boligområder gives i figur 1 side 45 en samlet fremstilling af ungdommens steder. Fremstillingen giver en præsentation af hvilke aktiviteter, de unge foretager sig de forskellige steder, og hvilke handlinger, der i øvrigt knytter sig til de enkelte steder.

Som det fremgår, har de enkelte steder fået navn med udgangspunkt i deres fysisk-rumlige egenskaber for eksempel butikscenter, legeplads og sti, og hvert sted beskrives med udgangspunkt i, hvordan de anvendes, hvilket socialt liv der udspiller sig, samt hvor der kan være tale om særlige problemer eller konflikter.

Det empiriske materiale viser stor variation i de steder ungdommen benytter sig af. Det er *steder for alle*, som anvendes både af de unge og af alle de andre beboere som eksempelvis butikscentre, stier, grønne områder og bænke, og desuden er det *steder for unge*, som er anlagt og planlagt til anvendelse for unge som for eksempel skole, klubvirksomhed, legepladser og mindre idrætsanlæg.

Derudover er der også en række særlige steder, der kan betegnes som de *unges egne steder*. Det kan være et gadehjørne, foran en opgang eller under en viadukt. Disse steder kan være af midlertidig karakter og kan i visse tilfælde give anledning til konflikter, men også være en pejling på, hvilke behov og ønsker de unge måtte have til udemiljøet.

Man bør endvidere skelne mellem steder som har en på forhånd bestemt funktion og steder, som er mere ubestemte eller uklare i sit indhold og anvendelsesområde som for eksempel de grønne områder. Undersøgelsen viser, at disse områder har stor tiltrækningskraft, specielt for drengene.

Steder for alle

I boligområderne findes en række steder, som benyttes af alle beboere inklusive de unge. Stederne er en del af lokalområdet planlagte infrastruktur og funktioner og fungerer således som ramme for det lokale hverdagsliv. De unge er meget synlige i disse områder. Her kan man være 'på', blive set og mødes med venner og bekendte.

Butikscentre

Ungdommen søger til de lokale butikscentre som alle de øvrige beboere. De køber ind, shopper, går igennem med vennerne eller mødes inde eller uden for Centret. For pigerne har butikscentre en særlig funktion. Udover at de benytter dem til indkøb for familien og egne behov er det også et sted, hvor pigerne på legal måde kan færdes alene eller sammen med deres veninder. Og her har de mulighed for at se og blive set. En væsentlig grund til at komme i centret for de unge er endvidere, at der ligger en række offentlige institutioner som bibliotek, lokalpoliti, postkontor, informationsbutik m.v.

Ifølge områdemedarbejdere, lokalpoliti og vagtpersonale er det yderst sjældent, at der opstår problemer eller ballade med de unge i og omkring butikscentrene. Dog er der nogle beboere, som kan føle sig utrygge, når der står en stor gruppe unge foran indgangen til Centret.

Grillbarer

I tilknytning til boligområderne (Vollsmose og Gellerup) findes en lokal grillbar. Her er der en del trafik til og fra af områdets beboere, men det er også her, at en del unge handler, mødes eller hænger ud i kortere og længere tid. Det gælder ikke mindst om aftenen, hvor 'grillen' er åben, og hvor der også er mulighed for at træffe det modsatte køn.

Stierne spiller en betydelig rolle i de unges udeliv.

Stier

En central del i de store boligområder er det forgrenede og lange stisystem. Her bevæger alle beboere sig i dagligdagen for at gå på indkøb, besøge venner osv. For de unge fungerer stierne som forbindelseslinier mellem

hjem og skole, ungdomsklub og butikscenter. Her bevæger de sig rundt med vennerne, hen til boldbanerne og til de grønne områder, slår sig ned på bænke eller står og snakker på særlige udvalgte steder. På baggrund af egne observationer og udtalelser fra interview med beboere, lokalpoliti og områdemedarbejdere er der en mindre gruppe af unge drenge, som med høj hastighed og meget larmende kører rundt på stierne på deres knallerter til gene for mange beboere og forbudt efter gældende færdselslov.

Stierne er på mange måder et centralt sted for de unge. Her kan man gå og være sammen med vennerne, se på livet der udspiller sig, blive set og opleve at være en del af et større fællesskab på godt og ondt. I følge de unge oplever de en stor grad af social kontrol fra familier og bekendte, men ikke mere end, at de trods alt oplever en personlig frihed, når de bevæger sig rundt på stierne. Hvilket ikke mindst pigerne er glade for.

Bænke

Rundt i boligområderne er der placeret en række bænke samt borde- og bænkesæt. Her mødes de unge tit for korte eller længere ophold. Nogle bænke er mere attraktive end andre, og placeringen er af betydning for hvilke aktiviteter, der foregår omkring bænke. De bænke, som står langs stierne og med frit udsyn fra lejlighederne, benyttes til småsnak eller som mødested for at gå videre, mens de bænke, som ligger længere væk fra lejlighederne og er afskærmet, benyttes til længere ophold. Her vil der udover almindelig snak og socialt samvær også være mulighed for at foretage sig aktiviteter, der er knap så velanset af de unges forældre som for eksempel at ryge cigaretter og hash. Ifølge områdemedarbejderne kan de unges ophold på bænke langs de befærdede stier for nogle af beboerne virke generende og utrygt, specielt hvis de unge kommer med tilråb o.lign., hvad de godt kan finde på engang imellem.

Bænkenes placering har indflydelse på, hvad de benyttes til.

Grønne områder

Et karakteristisk træk ved de undersøgte boligområder er, at de har store grønne områder (Vollsmose og Gellerup). Disse indeholder bænke, grillpladser, legepladser, boldbaner m.v., men har også skov- og kratlignende områder, og et par af dem har desuden store bakker, søer m.v. Disse naturområder bliver meget anvendt af de unge, dog mest af drengene. Her søger de ud for at være sammen med vennerne, kæresten m.v., og her føler de sig

fri for den stærke sociale kontrol, som de synes er gældende i de nære omgivelser inde i boligområderne.

De unge er storforbrugere af de grønne områder.

Der er kun enkelte eksempler på, at de unge af og til går over stregen, når de opholder sig i disse områder for eksempel med afbrænding af knallerter, affyring af raketter ol.lign. I dagligdagen bliver disse grønne områder meget tit anvendt som almindelige møde- og opholdssteder. Men det sker også en gang imellem, fortæller de unge, at de i al fordragelighed sætter forskellige former for fange- og kamplege i gang, gerne opdelt efter nationalitet. Derudover er der nok ingen tvivl om, at der af og til foregår ting og sager, som hverken vi eller andre nogen sinde får noget at vide om.

Grillpladser

Inden for de senere år blevet etableret en del grillpladser rundt omkring i boligområderne. De anvendes tit af beboerne, både af den enkelte familie, og som mødested for flere familier. Ofte er de unge med til disse arrangementer med familien. Derudover anvender de unge grillpladserne selv. Ikke så meget til at lave grillmad, men til at lave mindre bål eller blot ved at grillstedet med dets borde og bænke fungerer som et udmærket møde- og opholdssted.

Steder for unge

I boligområderne findes der en række steder, der er specifikt planlagt og indrettet til børn og unge. Disse steder indgår som en del af de unges dagligdag. Her mødes de unge til uforpligtende samvær i forbindelse med skolegang og klubvirksomhed samt til fysisk aktivitet ved de dertil indrettede legepladser og mindre idrætsanlæg.

Skole

Nær eller i boligområderne ligger skolerne. For de ældste elever dvs. unge mellem 14 – 16 år er skolens udemiljø, legepladsen m.v. et sted, hvor de unge mødes. Det kan være efter skoletid eller om aftenen i forbindelse med Ungdomsskolens tilbud. Skolen som autoritet og med dens seriøse aktiviteter giver god mulighed for, at specielt pigerne og drengene kan mødes med

hinanden i kortere perioder efter skoletid. Det sociale liv omkring skolens udemiljø er ofte af kortere varighed og består mest af uforpligtende samtaler og samvær samt aftaler om hvem, der følges med hvem hjem fra skole.

Ungdomsklub

I forhold til hvor mange unge, der bor i boligområderne, er det kun et begrænset antal unge, som går i ungdomsklub. For de unge som er medlemmer af ungdomsklubben, hvilket mest er drenge, betyder og fylder ungdomsklubben meget i deres dagligdag. Her mødes man med sine venner både med dem, der har samme etnisk baggrund og på tværs af nationaliteter.

Ofte opholder de unge sig ude foran ungdomsklubben og snakker, pjatter, 'slås' m.v. Hvis der uden for ungdomsklubben findes boldbaner el.lign. bliver disse også af og til brugt. En særlig problematik knytter sig til ungdomsklubben. Det er, når klubben lukker kl. 22, og de unge bevæger sig hjemad på stierne. Her kan de ofte være rimelig højrøstede, hvilket nogle af beboere synes er meget generende.

Legepladser

Som en del af udemiljøet er der flere steder etableret legepladser med bænke, pergola, gynger, sandkasse m.v. for de mindre børn. De ligger ofte med frit udsyn fra lejlighederne. Her ses ofte mødrene med deres børn, men det sker også tit, at de unge piger opholder sig på legepladserne, hvor de passer deres mindre søskende og snakker indbyrdes sammen. Ud over den praktiske foranstaltning at passe deres mindre søskende har opholdet således også en social funktion pigerne imellem. De unge drenge kommer sjældent på legepladserne. Hertil er det frie udsyn til legepladserne ikke noget, drengene er særlig glade for.

Idrætsanlæg

Udover legepladserne findes der forskellige steder i boligområderne forskellige former for mindre og større anlæg til boldspil. Disse boldbaner er meget attraktive for de unge og benyttes især til fodbold og til en vis grad basketball, som er de to boldspil, som er de mest foretrukne. Det er bemærkelsesværdigt, at mange unge piger ofte er med til både fodbold og basketball. Udover at boldbanerne fungerer som aktivitetssted er de også mødesteder for de unge. Meget af tiden går med at være til stede, se på og være en del af fællesskabet. Det er tydeligt, at boldbanerne er et sted, som også er legalt for pigerne at opholde sig, også i samvær med drengene.

Mindre idrætsanlæg placeret rundt i boligområderne er meget populære.

Aktiviteterne er selvorganiserede og det sker, at der arrangeres forskellige former for kampe, hvor holdinddelingerne sker med udgangspunkt i etnisk baggrund, blokbebyggelser m.v., men oftest er det mere tilfældigheder hvem der er sammen med hvem. De unge er meget glade for de boldbaner, som er oplyste om aftenen. Hermed har de unge større mulighed for at benytte banerne, og samtidigt have et hyggeligt samlingssted om aftenen. Sådanne samlingssteder kunne de unge godt tænke sig nogle flere af.

Unge egne steder

I tillæg til de beskrevne steder, som ungdommen anvender, eksisterer der steder som ungdommen selv tager i besiddelse. Det er de unges egne steder, og som henviser til steder, som godt nok er steder for ungdommen, men som ikke er steder bestemt for specifikke funktioner eller formål set ud fra gængse voksennormer. Disse steder kan være faste tilholdssteder over en længere periode eller det kan være steder, der benyttes i en kortere periode.

Et af ungdommens foretrukne steder kan i en periode være foran vaskeriet.

Umiddelbart synes der ikke at være nogen særlig begrundelse for, at lige netop ét bestemt sted udvælges til opholdssted, og måske findes der heller ikke nogen. Det sker bare. Men det kan også skyldes nogle sociale relationer mellem de unge eller rent praktiske forhold. De unge fortæller, at de kan mødes ved en bestemt opgang, fordi en person i en periode har en særlig status/magt i ungdomsgruppen eller det kan være et sted, som giver dem ly og læ.

Ungdommens egne steder spiller en væsentlig rolle for ungdommens ude- og hverdagsliv. Her kan det umiddelbare, det spontane og det uforudsigelige komme i spil. Det kan være trappeopgange og/i kældre, foran eller i møntvaskeriet, et bestemt hjørne ved en af boligblokkene, ved et bump, en lysmast, et busstoppested m.v., men det kan også være særlige steder i de grønne områder.

Og hvad laver så de unge disse steder? Alting og ingenting kunne man svare. Nogle gange står de unge bare og snakker, 'hænger ud' eller lige pludselig finder man på et eller andet. Måske ikke altid noget, som er helt så hensigtsmæssigt i de voksne beboeres øjne som for eksempel være at larme, genere forbipasserende osv.

Eksempler på ungdommens egne steder

Sammenfatning

Som det fremgår af ovennævnte beskrivelse anvender ungdommen mange af udemiljøets steder i deres dagligdag. Både på den måde som stederne er bestemt til som for eksempel indkøb i butikscentrene, boldspil på boldbanerne og hyggeligt samvær på grillstederne, og på en måde, som andre ikke synes, stederne er beregnet til som eksempelvis knallertkørsel og højrrøstet adfærd om aftenerne på stierne, ophold i mindre grupper foran butikscenret m.v.

Men der findes også steder i udemiljøet som de anvender i henhold til boligområdernes gældende normer og i et langt større omfang end de øvrige beboere. Det gælder blandt andet de store grønne områder, hvor de unge har skabt sig deres egne steder, og hvor de - for det meste - opholder sig på eksemplarisk vis. Og det gælder for så vidt også bænke, som er placeret rundt omkring. Her holder de også tit til og 'hænger ud' uden nogle særlige problemer.

Udover disse mere formelle steder, hvor de unge er synlige i boligområderne findes der også en række mere uformelle steder, der kan betegnes som *ungdommens egne steder*. De opstår ofte spontant, men kan have sammenhæng med sociale relationer indbyrdes i ungdomsgruppen, eller de opstår på grund af praktiske forhold som for eksempel søgen efter ly og læ.

Endvidere er der en række eksempler på, hvordan ungdommen finder og skaber deres egne steder, som giver de unge mulighed for tilbagetrækning fra den sociale kontrol i boligområderne. Steder, hvor de unge kan være sig selv.

Fig. 1 UNGDOMMENS STEDER

STEDER FOR ALLE	<i>Almen aktiviteter</i>	<i>De unges aktiviteter</i>	<i>Konflikter med de unge</i>
Butikscentre	handle kontakt til lokale myndigheder: - for eksempel politi, sociale myndigheder kontakt til lokale institutioner: - for eksempel bibliotek, fritidsbutik	handle specifikke funktioner biblioteksbesøg se og blive set mødested/ophold (uden for/ indenfor)	utryghed for kunder
Grillbarer	handle spise	handle mødested ophold	ingen
Stier	transport	transport til skole, ungdomsklub, butikscentre m.v. gå tur ophold knallertkørsel	beboere kan opleve gener og utryghed ved færden højrrøstet tale ulovlig knallertkørsel
Bænke	ophold	mødested ophold	beboere kan opleve gener og utryghed
Grønne områder	rekreative områder socialt samvær	mødested ophold leg 'drengestreger'	beboere kan opleve utryghed normbrydende adfærd
Grillpladser	socialt samvær	ophold 'bål'	ingen
STEDER FOR UNGE			
Skole	ingen (efter skoletid)	ophold leg	ingen
Ungdomsklub	klubvirksomhed	ophold indenfor/udenfor mødested ophold	larm på vej hjem fra klubben
Legepladser	leg ophold	mødested ophold passe søskende (pigerne)	ingen
Idrætsanlæg	boldspil m.v. diverse arrangementer	boldspil m.v. mødested ophold idræt, musik, fest m.v.	ingen
UNGES EGNE STEDER			
på gadehjørner ved opgange ved vaskeri i kældre i viadukt		mødested ophold socialt samvær 'drengestreger' småkriminalitet	beboere kan opleve utryghed larm genere forbipaserende (fx tilråb) ulovlig knallertkørsel euforiserende stoffer (hash)

Udvalgte temaer

Formålet med dette kapitel er at uddybe og problematisere aktuelle temaer med udgangspunkt i de valgte teoretiske tilgange.

Det første tema i kapitlet omhandler de unges adfærd i udemiljøet, derefter følger et afsnit om sammenhænge mellem sted, tilhørsforhold og identitet diskuteret på baggrund af den teoretiske referenceramme. De efterfølgende temaer omhandler kønsspecifik adfærd samt social kontrol i udemiljøet. Afslutningsvis belyses de unges inddragelse og indflydelse på udformningen af de fysiske rammer i udemiljøet.

Begrundelsen for kapitlets tematiske inddeling er, at disse temaer fremstår som særligt aktuelle i det samlede empiriske materiale. Ved at relatere temaerne til de teoretiske tilgange, er der gjort et forsøg på, at gå bagved det umiddelbart observerbare, og dermed vise, at forklaringer på forskellige fænomener kan være komplekse.

De unge i udemiljøet

Af interview fremgår det, at de unge mødes eller hænger ud mange forskellige steder i boligområderne. Det kan være, der hvor stien drejer, der hvor der er et par bænke; det kan være foran det lokale indkøbscenter; den lokale grillbar m.v. Det er svært at finde et endegyldigt svar på, hvorfor de vælger netop disse steder, men én forklaring på at hænge ud er, at:

Det er det der med at stå, hvor alting går forbi. (Områdemedarbejder).

Hvis vi følger en dramaturgisk tilgang (jf. Goffman 1990), bliver steder i det offentlige rum til scener, hvorfra de unge kan 'blive set' i den rigtige 'setting', samtidigt med, at de selv betragter det der sker omkring dem.

..så mødes de sammen med andre unge der nede, for der kører trafikken forbi, og der kan de stå og ryge smøger og kigge på trafikken. De unge elsker at placere sig de steder, hvor livet går forbi. Så er de tilskuere, og samtidig er det lidt spændende, men man behøver ikke engagere sig. (Områdemedarbejder).

At indtage rollen som passive tilskuere kan i et goffmansk perspektiv betragtes som bevidst indtryksstyring. Det er den måde, de ønsker at blive opfattet på i mødet med andre i det offentlige rum. At hænge ud det rigtige sted kan således ses som en måde at kommunikere på.

Behovet for tilbagetrækning er også til stede, og det fremgår tydeligt af interviewene, at de unge efterlyser steder, hvor de kan trække sig tilbage eller nærmest gemme sig for de voksne.

De unges bevægelser i rummet er ændret efter, at mobiltelefonen er blevet alle mands eje. Når områdemedarbejdere og politi taler om de unges færden i udemiljøet, bliver mobiltelefonens betydning tillagt stor vægt. Interviewmaterialet viser, at de unge er meget mobile, og at de kan samles hurtigt, når der skal ske noget. En områdemedarbejder fortæller, at når én af de unge får en ide om, at der nu skal ske noget, går der straks en telefonkæde i gang, og "i løbet af 7 nanosekunder er 20 samlet".

Sted, tilhørsforhold og identitet

Af ovenstående fremgår, at det sted eller boligområde de unge kommer fra, kan have betydning for, hvor de bevæger sig hen.

Blandt område- og SSP-medarbejdere samt politi er der bred enighed om, at unge med forskellig etnisk baggrund er begyndt at blande sig mere end tidligere. Etnisk tilhørsforhold synes ikke længere at være styrende for hvem de holder sammen med, det handler i højere grad om fælles interesser. Det der binder dem sammen, er blandt andet deres adresse. Adressen bruges som markør. Det vil sige, at de unge kan markere deres tilhørsforhold til et sted, eksempelvis ved at bære lokalområdets postnummer på tøjet eller male stedsnavnet eller boligområdets navn på vægge og mure omkring i byrummet. En af områdemedarbejderne på Nørrebro fortæller følgende:

Kommer man fra Lundtoftegade, så er det dét man tager med sig rundt og bruger aktivt til et eller andet. (Områdemedarbejder).

Forklaringerne på, hvorfor adressen er tillagt særlig betydning, er sandsynligvis sammensatte, men blandt områdemedarbejderne er der en udbredt opfattelse af, at medierne spiller en væsentlig rolle. Effekten af negativ og stigmatiserende medieomtale kan give de unge tro på, at de har noget helt specielt at leve op til. De kan bruge adressen til at markere sig, og måske bidrager adressen til at give de unge et særligt rygte, som andre unge tilføjer en vis respekt. Stedet kan således bidrage til at give de unge en særlig gruppeidentitet. Set i et bourdieusk perspektiv bør stedets betydning ikke underkendes (Bourdieu 1996, 1999).

Et postnummer kan benyttes til at skabe identitet og respekt.

I interviewmaterialet er der også eksempler på at etnisk eller nationalt tilhørsforhold bliver markeret. Områdemedarbejderne i Gellerup fortæller, at i forbindelse med Gellerup-Cup, stiller de forskellige nationaliteter oftest med egne hold. De vælger endvidere holdnavne, der svarer til navne på byer i deres oprindelseslande. En af områdemedarbejderne fortæller:

Det er sjovt at se, hvordan de holdnavne ændrer sig efter de ting, der er sket i verden. Fra at være holdnavne som Barcelona og Manchester og Liverpool til at være mere nationale holdnavne de sidste 2-4 år. Der er kommet en bevidsthed om, hvor man hører til. (Områdemedarbejder).

Det, der sker ude i verden, sætter sig spor i lokalområdet. Flere af område-medarbejderne i de tre boligområder er overbeviste om, at især etniske minoritetsunge kan være påvirket og præget af det, der sker ude i verden.

Kultur, identitet og etnicitet er fænomener, der kontinuerlig konstrueres og udfordres (Mørck 1998). De etniske minoritetsunge befinder sig i et grænse-land, de er ved at udforske, hvor de indgår i indbyrdes forhandlinger om, hvor de kommer fra, og hvor de er på vej hen (Røgilds 2004). Dette grænse-land udgør, ifølge Røgilds, et mentalt, fysisk og socialt landskab og kan lokaliseres i bestemte multietniske boligområder i Danmark.

Kønsspecifik adfærd i udemiljøet

Når det gælder etniske minoritetsunge, er der forskel på drengenes og pigernes anvendelse af udemiljøet. Generelt er de unge drenge mere synlige end pigerne i det offentlige rum. Dette fremgår tydeligt af interviewmaterialet, hvor de forskellige interviewede grupper beskriver, hvordan forskellene kommer til udtryk.

Det er bare drengene, der er synlige, de erobrer gaden, det gør pigerne ikke, som de danske piger gør i dag. (Områdemedarbejder).

Som tidligere omtalt, mener områdemedarbejderne, at de unge drenge hænger mere gadehjørneagtigt ud i dag end de gjorde tidligere. Anderledes forholder det sig med pigerne. De går tur, de spadserer, de går frem og tilbage og følger bestemte ruter. Ofte har de også en opgave at varetage som for eksempel at passe deres små søskende. En interviewperson udtrykker det på denne måde:

Hvis pigerne samles et sted, så står de ikke på et hjørne ligesom drengene. De tager hen til et sted, for eksempel hjem til hinanden. De er ikke meget i gadebilledet. (Områdemedarbejder).

For piger med etnisk minoritetsbaggrund synes deres færden i det offentlige rum at ændre sig, når de kommer i puberteten. Her bør man udvise forsigtighed med at generalisere, da praksis kan være forskellig i de forskellige minoritetsgrupper. Oplysninger fra de interviewede områdemedarbejdere peger i retning af, at nogle etniske minoritetsgrupper giver pigerne længere snor end andre. Dog er det flere interviewpersoner, der uafhængigt af hinanden sætter en slags aldersgrænse ved 14 år, når det handler om pigernes færden i det offentlige rum.

Pigerne over 14 år mødes mest hos hinanden. Så bliver de der og hygger sig. [...] Drengene de vil altid gerne ud sammen med kammeraterne. (Områdemedarbejder).

Når det gælder pigernes deltagelse i udendørssport, så er nogle aktive og synlige på boldbanerne, men som det også fremgår af interviewene, deltager de i mindre grad, når de bliver ældre.

Ifølge medarbejderne i et af områderne, er de unge etniske minoritetspiger aldrig ude efter mørkets frembrud. Andre, såvel små drenge som teenagere samt etnisk danske piger, er ude til langt på natten. I interviewmaterialet omtales en pigeclub, hvor der kun er kvindeligt personale, og hvis pigerne skal anvende udeområdet skal der være en voksen til stede.

Der er uden tvivl mange og sammensatte forklaringer på disse kønsspecifikke adfærdsmønstre, herunder kulturelle forklaringer med hensyn til normer for adfærd i det offentlige rum. De interviewede områdemedarbejdere og beboere tillægger sladder og dårligt rygte stor vægt, og det synes som om den uformelle primære sociale kontrol dels kan være styrende for de unges færden og adfærd i det offentlige rum.

Udemiljø og social kontrol

Når det gælder de udvalgte boligområder er det muligt at hævde, at flere former for social kontrol er på spil: den uformelle primære, den uformelle sekundære samt den formelle sociale kontrol. I projektet er opmærksomheden i særlig grad rettet mod betydningen af den uformelle primære sociale kontrol i forhold til de unge. Boligområdet kan betragtes som et lille samfund, hvor primærgruppen, det vil sige, familie, nære venner og bekendte, holder øje med hinandens adfærd og færden. Dertil kommer den uformelle sekundære kontrol, som kan udøves af for eksempel beboere uden nære relationer eller kendskab til de unge.

Endvidere findes den formelle sociale kontrol, som først og fremmest praktiseres af lokalpoliti og områdemedarbejdere. Set i et integrationsperspektiv kan den uformelle primære sociale kontrol både fremme og hæmme integrationsprocessen. Det er muligt at forestille sig, at den uformelle primære kontrol kan virke hæmmende på individets sociale deltagelse, såfremt de unge for eksempel bliver underlagt regler og normer, som forhindrer dem i at deltage i 'normale' danske aktiviteter. På den anden side, kan den uformelle primære sociale kontrol bidrage til at forebygge negativ afvigende adfærd og således have en positiv effekt.

Områdemedarbejderne mener, at den uformelle sociale kontrol fra familie og netværk står stærkt i boligområderne. Men samtidigt hævder de, i lighed med repræsentanter for politiet, at forældrene ikke ved, hvad de unge går rundt og laver. Dette virker umiddelbart som en selvmodsigelse, men det kan tolkes derhen, at det hovedsageligt er de *unge drenge*'s adfærd, som forældrene ikke helt har styr på. Dog er det værd at bemærke, at de unge drenge selv fremhæver, at de er trætte af at blive overvåget af forskellige grupperinger. De vil have fred for de voksne, alle mulige opsøgende medarbejdere og SSP-folk.

Ifølge områdemedarbejderne er pigerne altid på vej til et eller andet, de skal helst ikke stå på gaderne. Én forklaring er, at pigernes færden er domineret af frykten for sladder. De er meget bange for at blive set det forkerte sted sammen med de forkerte personer:

Jeg hører tit fra beboerne, at der er en utrolig social kontrol herude, utrolig mange mennesker lægger mange bånd på sig selv. Man vil gerne tillade sine piger nogle ting, men man gør det ikke, for man er bange for, at hvis ens pige bliver set på en bestemt måde så får man et dårligt rygte. Så det bliver den her selvcensur, holden på sig selv. (Områdemedarbejder).

Netop den sociale kontrol kan også bidrage til større lovlighed eller have en kriminalpræventiv virkning i boligområderne, for eksempel, når det gælder hærværk og tyveri. Som en af områdemedarbejderne påpeger:

Du kan ikke lave noget her ude, på under én uge er du nappet. Det er derfor vores kriminalitet falder, mens den stiger andre steder.

Den måde udemiljøet anvendes på, afhænger naturligvis af årstiden. Og som flere fremhæver i de forskellige interview, anvender de etniske minoriteter udemiljøet meget om sommeren. Det særlige er dog, at pigerne ofte sidder sammen med deres mødre eller i kvindegrupper. For at nuancere billedet skal det nævnes, at der også findes aktiviteter som samler beboerne på tværs af køn og generationer, det gælder for eksempel når der er fodboldkampe.

Unge, udemiljø og sociale relationer

I det teoretiske afsnit blev begrebet social kapital belyst. Social kapital handler om sociale netværk, normer og tillidsrelationer – en kapitalform der bidrager til at fremme fælles interesser og målsætninger.

Ved at inddrage de unge i indsatserne og give dem et ansvar, skabes en følelse af ejerskab. Det handler om inklusion, anerkendelse, tillid og respekt, hvilket områdemedarbejderne i interviewmaterialet fremhæver.

Blandt områdemedarbejderne er der med andre ord bred enighed om, at det er væsentligt, at de unge selv bliver inddraget i planlægning og udformning af det fysiske udemiljø. En af de interviewede områdemedarbejderne er meget klar i sine udtalelser:

Vi skal lære at være mere ydmyge overfor de unge og lade dem gå forrest i en tur rundt i vores lokalområder for at diskutere indretningen. (...) Hvordan inddrager vi de store unge så de reelt får indflydelse på hvordan de fysiske rammer ser ud i et boligområde? (...) Jeg er træt af de steder, hvor det ligesom holder med det 13. og 14. år, altså, hvad der ikke er af sandkasser og psykosehøns og gynge-stativer i alle de der udemiljøer! (...) Hvor skal ungerne over 14 år være? (...). Alle de sandkasser med kattelort, alle steder – og de store rødder skal være derovre og de bliver aldrig spurgt! (Områdemedarbejder).

Fysiske indsatser i udemiljøet i boligområder kan have en positiv og befordrende virkning på de unges holdning til nærmiljøet og udemiljøet i sin helhed. Etableringen af for eksempel boldbaner, synes at have betydning for udvikling af sociale netværker internt i området såvel som eksternt. Idrætsaktiviteter kan trække andre unge til området. Det kan skabe relationer udadtil og kan således bidrage til at styrke den sociale kapital i boligområdet – både den afgrænsende og den brobyggende.

Steder til fysisk aktivitet er tiltrækkende på de unge.

Et gennemgående træk ved interviewmaterialet er, at beboerne føler sig trygge ved de unge, selv når de unge færdes i større grupper. Flere beboere har for eksempel arbejdet som 'natteravn', og på den måde lavet opsøgende arbejde. Ingen har i den sammenhæng haft ubehagelige oplevelser. De har på deres natlige vandringer haft mange gode samtaler med de unge, og oplevet et gensidigt tillidsforhold. At lære hinanden at kende bidrager til at skabe tryghed. En af de kvindelige beboere fortæller:

Vi har nogle udeområder, hvor vi har lavet bænke. Det kan de sidde 10-15 stykker. Og de larmer, det gør de nu en gang med deres store armbevægelser, men de hygger. Det kan være fra kl. 19.00 til 1, 2, 3, om natten. [...]Jeg går meget her på alle mulige tidspunkter fordi jeg sidder til møder. Jeg oplever, at de hygger sig, og de hilser, og der er ikke noget som helst. Det er dejligt trygt, at der endelig er nogle unge, man kender. (Beboer).

Sammenfatning

Som det fremgår af ovenstående tematisering viser det sig, at de unge drenge hænger ud, mens pigerne mere er i bevægelse. I ovenstående er der gjort et forsøg på at gå bagved det umiddelbart observerbare. Når de unge drenge hænger ud, uden tilsyneladende at foretage sig noget, kan det betragtes som en måde at kommunikere på. De unge drenge kan godt lide at 'være på', men har samtidigt behov for steder, hvor de kan trække sig tilbage.

Hvad angår sted, tilhørsforhold og identitet, er der i ovenstående lagt vægt på, at der her er tale om boligområder med mange etniske minoritetsunge. Unge mennesker er identitetssøgende, og for unge med etnisk minoritetsbaggrund kan der være særlige mekanismer på spil, når det gælder tilhørsforhold og identitet. Som kultursociologen Flemming Røgilds udtrykker det, befinder de etniske minoritetsunge sig i et grænseland, som de er ved at udforske.

Når det gælder den kønsspecifikke adfærd i udemiljøet, er der stor forskel på piger og drenges færden. Dette kan dels tilskrives kulturbetingede adfærdsnormer, som gør, at pigerne i højere grad er opmærksomme på deres rygte sammenlignet med drenge.

I boligområderne er der forskellige former for social kontrol. Især den uformelle primære sociale kontrol synes at have stor betydning, og pigerne er under skarpt opsyn, når de når puberteten. For de unge drenge er det anderledes, men de slipper dog ikke helt for boligområdets 'overvågning'.

Blandt områdemedarbejderne er der enighed om, at de unge skal have indflydelse på udemiljøets udformning. Det handler om at fremme fælles interesser, normer og målsætninger og at opbygge den sociale kapital i boligområderne.

Erfaringer til praksis

Indledning

Et af de områder, som fremhæves, for at skabe succeshistorier i udsatte boligområder er at satse på at forbedre de fysiske omgivelser (Socialministeriet, 2006). I denne undersøgelse har ét af formålene været at identificere, opsamle og viderebringe erfaringer til inspiration og fremtidig praksis i relation til de unges anvendelse af udemiljøet.

I det følgende præsenteres på baggrund af det empiriske materiale en række eksempler på konstruktive tiltag i forhold til de unges udemiljø. Det drejer sig dels om tiltag, som har medvirket til at løse konflikter i forhold til de unges anvendelse af udemiljøet, og dels om steder i udemiljøet, som de unge selv sætter pris på. Endvidere præsenteres en række konkrete ideer og forslag til forbedring af de unges udemiljø på baggrund af undersøgelsens resultater.

Dialog som konfliktløsning

Som det fremgår af interview med beboere, områdemedarbejdere og lokalpoliti, er der forholdsvis få konflikter med de unge i boligområderne. Som tidligere beskrevet drejer det sig om uhensigtsmæssig knallertkørsel, ophold og støjende adfærd på upassende steder samt afbrændinger af legeredskaber, bænke m.v. Nogle af disse konflikter er stadig ikke løst tilfredsstillende som for eksempel den uhensigtsmæssige knallertkørsel, men der er flere eksempler på, at de øvrige konflikter er løst ved direkte samtaler og dialog med de unge.

Både beboere, områdemedarbejdere og politi mener, at det personlige kendskab og den direkte henvendelse til og efterfølgende dialog med de unge er den metode, som er mest hensigtsmæssig, når der opstår konflikter eller mindre uoverensstemmelser. Denne form konfliktløsning er også den, de unge foretrækker. *Natteravne-ordningen*, hvor voksne frivillige går rundt om natten og skaber kontakt til unge samt cyklende områdemedarbejdere og politifolk i boligområderne er eksempler på succesrige metoder til at komme i kontakt og i dialog med de unge.

Vitalisering af udemiljøet

For alle tre boligområder, som har været med i denne undersøgelse, er der i mere eller mindre grad sket en generel revitalisering af udemiljøet i form af nye grønne anlæg, grillpladser, legepladser, boldbaner m.v. Denne forbedring af udemiljøerne har skabt langt flere muligheder for de unge. En række tiltag som for eksempel grillpladser, bænke osv. som ikke primært er etableret til de unge, har de unge også haft glæde af, uden at det har skabt problemer i forhold til de øvrige beboere.

En mere intensiv anvendelse af udemiljøet, som en vitalisering ofte betyder, stiller krav til valg af materialer. I de tilfælde, hvor man har valgt at anvende gode, robuste materialer har nedslidning og hærværk været meget

begrænset. I øvrigt er det sådan, at de unge udtrykker klare meninger om, at de foretrækker et udemiljø, der ikke fremstår nedslidt og "ulækkert".

Variationer i udemiljøet

Udemiljøet spiller en stor rolle for ungdommen i hverdagen. De unge mødes og opholder sig mange forskellige steder, og netop variationen i udemiljøet synes at passe de unge. De ønsker at opholde sig både på steder, hvor der er liv, hvor andre mennesker færdes, og på steder, hvor de (drengene) kan trække sig tilbage og være sig selv. Det gælder ikke mindst de grønne områder med krat- og skovbevoksning.

Derudover er de meget glade for, at der findes steder, hvor de kan være aktive, spille fodbold, basketball m.v. I større boligområder med et stort antal unge har det vist sig, at det er hensigtsmæssigt både at anlægge et større, fælles, centralt aktivitets- og idrætsanlæg suppleret med mindre boldbaner rundt omkring i boligområdet.

For de unge – og unge i al almindelighed - er det at gå rundt sammen med venner og veninder en måde at være ude på. Derfor er det vigtigt, at man indtænker boligområdernes infrastruktur med stier, pladser osv., som en del af de unges aktive udemiljø.

Et ofte fremsat ønske fra de unge er, at de mangler steder, hvor de kan være i ly og læ i dårligt vejr. Frem for at må søge ind i opgange, kældre m.v. vil de foretrække, at der i udemiljøet er opholdssteder med læskærme, halvtag m.v. Et andet udtalt ønske er belysning af boldbaner o.lign. En sådan forholdsvis billig foranstaltning vil give de unge mulighed for at mødes og være fysisk aktive – også om aftenen.

Pigerne i de udvalgte boligområder er underlagt en større uformel social kontrol end drengene, og de har brug for at kunne opsøge og opholde sig på åbne og socialt acceptable steder. For at tilgodese pigernes udeliv og adfærdsmønster viser undersøgelsen derfor, at det i udformning og formgivning af udemiljøet er vigtigt at etablere flere åbne opholds- og aktivitetssteder.

Anerkendelse og inddragelse af unge

I forbindelse med revitalisering af udemiljøerne har man i de enkelte boligområder været indstillet på at inddrage de unge og høre om deres ønsker. I et enkelt tilfælde er det sket med succes i forbindelse med etablering af en idrætslegeplads, men ellers har det vist sig svært at få de unge med til møder, hvor ideer og forslag skal fremlægges og drøftes. I det tilfælde, hvor det var lykkedes at inddrage de unge, havde man i boligområdet i forvejen et Ungdomsråd, som havde til formål at inddrage de unge. Af undersøgelsens interviewmateriale efterlyser de voksne forslag og ideer til inddragelse af unge.

Ud fra denne undersøgelses metoder og erfaringer kan det blandt andet anbefales at benytte guidede gåture med de unge. Disse gåture er velegnede, fordi de unge her får mulighed for helt konkret kan fortælle om deres ønsker og behov, og samtidig kan de udpege de steder, som de foretrækker at opholde sig. Endvidere giver denne metode et meget konkret signal til de unge om, at der er voksne, som ønsker at anerkende, indtænke og tilgodese deres behov og ønsker til udemiljøet.

10 gode råd

For at forbedre de unge udemiljø i multietniske boligområder kan følgende 10 gode råd anbefales:

- at foretage en generel revitalisering af boligområdernes udemiljøer, herunder etablering af specifikke udemiljøer for unge.
- at være opmærksomhed på udemiljøet som en vigtig arena i ungdommens hverdagsliv, herunder en hensyntagen til drenge og pigers specifikke ønsker og behov.
- at skabe varierede udemiljøer for unge - både steder, hvor de er en del af det lokale liv - og steder, hvor de kan trække sig tilbage.
- at etablere udemiljøer for unge med mulighed for fysisk aktivitet.
- at konstruere udemiljøer for unge med gode, robuste materialer.
- at skabe udemiljøer for unge, der tilgodeser ophold om aftenen, og som kan give ly og læ hele året rundt.
- at indtænke infrastrukturen med stier og pladser som del af et aktivt udemiljø for unge.
- at respektere at unge i korte eller længere perioder opfinder deres egne steder for ophold.
- at benytte dialog mellem unge og lokale aktører i tilfælde af problemer og konflikter med de unge i udemiljøet.
- at anerkende, medtænke og inddrage unge i idéudvikling, planlægning og formgivning af udemiljøet ved at anvende andre metoder end traditionel mødevirksomhed.

Litteratur

Andersen, H., Brante T., & Korsnes, O. (red.) (2007). *Leksikon i sociologi*. København: Akademisk Forlag.

Bourdieu, P. (1996). Et steds betydning. In *Symbolisk makt. Artikler i udvalg*. Oversat af Annick Prieur. Oslo: Pax Forlag A/S.

Bourdieu, P. (1997). *Af praktiske grunde: Omkring teorien om menneskelig handlen*. København: Hans Reitzels Forlag.

Bourdieu, P. et al. (1999). *The Weight of the World: Social Suffering in Contemporary Society*. Stanford: Stanford University Press (Original titel: *La Misère du Monde*. Éditions du Seuil. Paris. 1993).

Børresen, S. K. (2000). *Fremmedhed og praksis – om tyrkiske og pakistanske indvandreres bosætning og boligvalg*. (Sociologisk Instituts Ph.d. serie nr.17). København: Københavns Universitet, Sociologisk Institut, & Statens Byggeforskningsinstitut.

Børresen, S. K. (2002). *Boligmæssig segregering. Hvad er årsagen til, at flygtninge og indvandrere bor koncentreret i de belastede boligområder?* (AMID Working Paper Series 14/2002). Aalborg: Aalborg Universitet.

Børresen, S.K. (2006). *Etniske minoriteters bosætning: Hvad viser forskningen?* (SBI 2006:03). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Børresen, S.K., Bjørn, S., & Nielsen, H. (2007). Boligorganisationernes rolle i integrationen. In H. Skifter Andersen (red.), & T. Fridberg (red.), *Den almene boligsektors rolle i samfundet: Hvad ved vi fra hidtidig forskning og undersøgelser?* (SBI 2006:11) (pp. 35-54). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Chawla, L. (2001). Putting young ideas into action: the relevance of growing up in local Agenda 21. *Local Environment* 6(1), 13-25.

Chawla, L. (ed.) (2002). *Growing Up in an Urbanising World*. London: UNESCO.

Christensen, G. & Ærø, T. (2003). *Veje til tryghed: Indsatser i boligområder – fra konfrontation til forståelse*. By og Byg (Statens Byggeforskningsinstitut). Det Kriminalpræventive Råd.

Dale, B. (1994). *Sted som analytisk tilnærming i forholdet mellem aktører og strukturer, med særlig vekt på tilbud av og etterspørsel etter tjenester*. No. 140. Prøveforelesning til dr.polit.-graden, Geografisk Institutt, Universitetet i Trondheim, 16. juni 1994.

Driskell, D. (2002). *Creating Better Cities with Children and Youth – a manual for participation*. UNESCO PUBLISHING.

Gehl, J. (1981). Byfornyelsen og mødestederne. In Frits Larsen (red.) og Line Schmidt-Madsen (red.), *Bedre byer at bo i: En debatbog om byfornyelse*. København: Vindrose.

- Goffman, E. [1959] (1990). *The Presentation of Self in Everyday Life*. London: Penguin Books.
- Hall, B. (2003). *Ringstedprojektet. Natteravnene i Ringsted*. Ringstedprojektet, marts 2003. Ringsted. Lokaliseret 20070707 på:
http://www.ringstedprojektet.dk/sider/natteravne_03.pdf
- Hart, R. (1979). *Children's experience of Place*. London: Irvington Press.
- Henriksen, L.S. (2007). *Social afvigelse og social kontrol*. Power Point. Lokaliseret 20070807 på:
http://www.socsci.auc.dk/samfbasis/f07/kurser/sociologi/2007_04_2_sociologi_larsskov.ppt
- Heurlin-Norinder, M. (2005). *Platser för lek, upplevelser och möten: Om barns rörelsefrihet i fyra bostadsområden*. Doktorsavhandling 2005. Lärarhögskolan i Stockholm. Stockholm: HLS Förlag.
- Holmgren, S., Hansen, J.K., & Svensson, O. (1999). *Byarkitektur i byfornyelsen i dialog mellem fagfolk og beboere*. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut & By & Boligministeriet.
- Johansen, T. (1990). *Kulissenes regi. Mellom ting og tekster. En sosiomateriell analyse av forutsetningene for makt og mestrning*. Institutt for samfunnsvitenskap. Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Kolbenstvedt, M., & Strand, A., (1978). *Utearealer i boligområder – hvordan brukes de?* NIBR arbeidsrapport 26/78.
- Lieberg, M. (1992). *Att ta staden i besittning: Om ungas rum och rörelser i offentlig miljö*. Byggnadsfunktionslära, Arkitektursektionen. Lund: Lunds Universitet.
- Lynch, K. (1977). *Growing Up in Cities: Studies of the Spatial Environment of Adolescence*. Cambridge, MA. Cambridge: MIT Press.
- Matthews, H.; Limb, M. & Percy-Smith, B. (1998). Changing worlds: the microgeographies of young teenagers. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 89(2): 193-202.
- Matthews, H.; Limb, M. & Taylor, M.(1999). Reclaiming the street: The discourse of curfew. *Environment and Planning A* 31: 1713 – 1730.
- Mørck, Y. (1998). *Bindestregsdanskere. Fortællinger om køn, generationer og etnicitet*. Frederiksberg: Forlaget Sociologi.
- Nairn, K.; McCormack, J. & Liepins, R. (2000): Having a place or not? Young people's experiences of urban and rural environments. *In the proceedings of the Nordic Youth Research Information Symposium – NYRIS 7, June 7-10, Helsinki, Finland*.
- Newman, O. (1972a). *Defensible space: Crime prevension through urban design*. New York: The Macmilan Company.
- Newman, O. (1972b). *Defensible Space. People and Design in the Violent City*. London: Architectural Press.

Nordström, M. (2002). *Indstängd på platsen: En miljöpsykologisk analys av upplevelsen att växa upp och bo i ett segregerat bostadsområde.* (Meddelande 113). Stockholm: Stockholms Universitet, Kulturgeografiska Institutionen.

Nørregård-Nielsen, E. & Rosenmeier, S.L. (2007). *Social kapital i boligområder blandt børn, unge og beboere med anden kulturel eller sproglig baggrund end dansk (BUE)*. Afrapportering for fase 1 – kvalitativ del. Juni 2007. Nørregård-Nielsen & Rosenmeier ApS, Rådgivende Sociologer.

Olwig, K.F. (2000). Børn i lokalsamfund – børns lokalsamfund. Introduksjon til temanummer. In *Barn NR. 3-4 2000*. Tema: Barn i lokalsamfund – barns lokalsamfund. Trondheim: Norsk senter for barneforskning.

Percy-Smith, B. & Matthews, H. (2001). Tyrannical spaces: young people, bullying and urban neighbourhoods. *Local Environment* 6(1): 49-63.

Prieur, A. (1999). Maskulinitet, kriminalitet & etnicitet. *Social Kritik nr. 65/66* – december 1999.

Rasmussen, K. (2006). Børns steder – et forhold af social-kulturel-fysisk karakter. In Kim Rasmussen (red.), *Børn steder. Om børns egne steder og voksnes steder til børn*. Værløse: Billesø & Baltzer.

Rosenmeier, S.L. (2005). *Introduktion til social kapital*. Sara Lea Rosenmeier, Rådgivende Sociologer. Lokaliseret 20050906 på: <http://www.socialkapital.dk/handout.html>

Ruud, M.E. & Søholt, S. (2006). *Møteplasser i multietniske utemiljøer: Innspill til Oslo Kommunes kommuneplan for torg og møteplasser*. 83 Byggforsknotat. Bolig, bygd miljø og samfund. Oslo: Byggforsk.

Røgilds, F. (2004). *De udsatte. Bander, kulturmøder, socialpædagogik*. København: Forlaget politisk revy.

Schytte, B. (2004). *En idrætslegeplads skal ligge i vejen*. København: Lokale- og Anlægsfonden.

Schytte, B. (2006). *Inddragelse af børn og unge i udviklingen af udemiljøer. Erfaringer fra et projekt i Vollsmose*. Odense: Odense kommune.

Skifter Andersen, H. (2003). *Signalement af fem byområder ved starten af kvarterløft 2002*. (By og Byg Dokumentation 052). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Skifter Andersen, H. (2005). *Den sociale og etniske udvikling i almene boligafdelinger*. (SBI 2005:010). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Skifter Andersen, H. (2006). *Bo sammen eller spredt? : Etniske minoriteters boligønsker og motiver for bosætning*. (SBI 2006:17). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Skifter Andersen, H., Bjørn, S., Nielsen, H., & Suenson, V. (2005). *Midtvejs-status for fem kvarterløft*. (SBI 2005:14). Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Søholt, S. (2001). *Oppvekst i to multietniske boligområder i Oslo*. Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø. 313 Projektrapport. Oslo: Byggforsk.

Thorén, A.-K. H., Guttu, J., & Pløger, J. (1997). *Utearealer i boligområder - bruk og betydning. En kunnskapsoversikt*. Notat 1997:13. Oslo: NIBR.

Tonboe, J. (1993). *Rummets Sociologi: Kritik af teoretiseringen af den materielle omverdens betydning i den sociologiske og den kulturgeografiske tradition*. Aalborg Universitetscenter. Akademisk Forlag.

Travlou, P. (2003). *Teenagers and Public Space: Literature review*. OPEN-space: the research centre for inclusive access to outdoor environments. Edinburgh College of Art and Heriot-Watt University. Edinburgh.

Ward, C. (1977). *The Child in the City*. London: Architectural Press.

Woolley, H.; Dunn, J.; Spencer, C.; Short, T. & Rowley, G. (1999): Children describe their experience of the city centre: a qualitative study of the fears and concerns which may limit their full participation. *Landscape Research* 24(3): 287 – 301.

Referencer vedr områdebeskrivelserne

Nørrebro Park

Meinhild, Ole et al (2002), Kvarterplan, Nørrebro Park Kvarterløft.

Kvarterløftsekretariatet (2003), Fra plan til projekter. Statusrapport 2003, Nørrebro Park Kvarterløft.

Skov, René L. og Søren Langager (2004), Klubberne i Lundtoftegade – historien om en succes, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Andersen, Hans Skifter (2003): Signalement af fem byområder ved starten af kvarterløft 2002. By og Byg Dokumentation 052, Statens Byggeforskningsinstitut 2003.

Andersen, Hans Skifter m.fl. (2005): Midtvejsstatus for fem kvarterløft. SBI 2005:14.

Vollsmose

Odense Kommune et al, (2001), Kvarterplan for Vollsmose.

Andersen, Hans Skifter et al, (2003), Signalement af fem byområder ved starten af kvarterløft 2002. By og Byg Dokumentation 052.

Andersen, Hans Skifter et al, (2005), Midtvejsstatus for 5 kvarterløft. SBI 2005:14.

SBI (2006), De fem kvarterløftområder, SBI's hjemmeside 03.01.2006.

Pedersen, Jørgen Flindt (2002), Drengene fra Vollsmose, Gyldendal paperback.

Schytte, Benny (2005), Vollsmoseparken – forslag til nye tiltag. Odense Kommune.

Engberg, Lars, Vollsmose set indefra – problemer og udviklingstrategier, Arbejdsrapport 8.8.2000

Gellerup

BoDanmark. Nr. 54, november 2006.

Drengene fra Gellerup, Ungdom & Fritid, september 2003.

Nyhedsmagasinet Danske Kommuner nr. 19. maj 2003.

Brabrand Boligforenings hjemmeside.

BILAG - interviewguides

Interviewguide til fokusgruppeinterview med beboere

Hvordan er hverdagen mellem de unge og de voksne i området?

Hvor mødes man?

Særlige steder i bebyggelsen, hvor både unge og voksne færdes?

Stierne?

Butikcentret?

Sociale sammenkomster på tværs af alder?

Taler generationerne sammen, hvornår, hvordan?

Hvordan fungerer samspejlet?

Er der steder, "forbeholdt" særlige grupper?

Er der eller har der været særlige konflikter mellem de unge og de voksne beboere?

Hvori består/bestod konflikterne?

Små store uoverensstemmelser?

Oplevelser /forekomster af tyveri, hærværk, vold?

Hvor tit?

Har de voksne følt sig truet?

Hvor i bebyggelsen opstår "episoderne"?

Hvordan har beboerne søgt at løse eventuelle konflikter?

Har beboerne selv bidraget til problem/konfliktløsninger?

Har unge og voksne samarbejdet om at løse konflikter?

Er det fagfolk, der fungerer som mæglere? For eksempel beboerrådgivere, SSP, miljøarbejdere el. lign.

Opfører de unge i bebyggelsen sig anderledes i dag end for fem år siden?

Uforandret, bedre eller værre?

Hvordan har det udviklet sig gennem tiden?

Hvad er eventuelt anderledes?

Og hvad skyldes dette?

Særlige tilbud i forhold til de unge?

Ungegruppen er ikke den samme?

Sammensætningen er anderledes?

Gode eksempler

Findes der eksempler på indsatser som har haft positive effekter på udemiljøet?

Gode historier

Findes der nogle gode historier I kan fortælle om?

Gode råd

10 gode råd - hvis man vil skabe et godt udemiljø i boligområdet?

Interviewguide til fokusgruppeinterview med områdemedarbejdere

De unges anvendelse af uderummet, forskelle når det gælder anvendelse af 'de tilrettelagte' mødesteder og 'de uformelle' mødesteder?

Eksempler på hvordan de unge indtager rummet?

For eksempel er det bestemte grupper, som dominerer visse steder?

Hvem har adgang til de steder, de selv skaber?

Er der forskelle mellem kønnene, når det gælder anvendelse af udemiljøet?

Hvad kendetegner 'de uformelle' mødesteder?

Er det kun unge fra nærområdet/boligområdet, eller kommer der unge udefra?

Har der været - er der – særlige problemer/konflikter vedrørende unge og udemiljøet i boligområdet?

Overtrædelse af skrevne/uskrevne normer og regler?

Hvori består eventuelle konflikter?

Konflikternes karakter?

For eksempel i forhold til andre beboere?

Mellem grupper af unge?

Hvordan kommer de til udtryk?

Skaber de unge utryghed? I bekræftende fald er den reel?

Hvordan har man imødegået eller løst eventuelle konflikter?

Er der foretaget særlige indsatser i udemiljøet i forhold til de unge?

Hvilken betydning af det haft?

Fysiske renoveringer? Hvilke?

Unge deltagelse og indflydelse?

Effekter af indsatserne?

Ændret anvendelse af udemiljøet?

Mindre hærværk?

Andre tilbud (for eksempel væresteder/klubhuse) som har betydning for de unges udeliv? Aktiviteter: Typer (for eksempel turneringer)

Gode eksempler

Findes der eksempler på indsatser, som har haft positive effekter på udemiljøet?

Gode historier

Findes der nogle gode historier I kan fortælle om?

Gode råd

10 gode råd - hvis man vil skabe et godt udemiljø i boligområdet

Interviewguide til lokalpoliti

Hvor længe har området haft et lokalpoliti?

Hvordan er lokalpolitiet organiseret?

- antal betjente
- vagtordninger/'åbningstider'
- samarbejde med lokale partnere (fx gårdmænd, beboerrågivere, klubmedarbejdere)
- eventuelt samarbejde med skole/fritidsordningen (SFO)
- samarbejde med andre eksterne parter

Hvordan forløber hverdagen hos lokalpolitiet?

- cykler rundt i området
- opsøger de unge
- de unge opsøger politiet
- tonen mellem de lokale betjente og de unge

Hvordan anvendelseer de unge udearealerne?

- anvendelse af faciliteter (for eksempel boldbaner, legepladser)
- stier
- andet

Om kriminalitet: er der kriminalitet blandt de unge i området?

- i bekræftende fald:
- hyppighed (antal episoder i løbet af et år)
- årstidsbestemt, forskel på vinter/sommer

Hvilke former for kriminalitet er mest udbredt blandt de unge?

- for eksempel vold, tyveri, narko
- forskelle mellem forskellige aldersgrupper af unge (14-16, 16-18, 18-20)

Hvad gør politiet konkret for at forebygge kriminalitet?

- for eksempel opsøgende arbejde
- involvering af de tidligere nævnte samarbejdsparter
- andet
- kameraer (i elevatorerne?)

Hvordan har udviklingen mht. kriminalitet været i de seneste 10 år?

- Steget/faldet
- ændret karakter

Har renoveringen haft betydning for området?

- for eksempel nedgang i hærværk
- indtryk af om områdets image udad er ændret

Medierne og de unge

- medierne fremstilling er den skæv, episoder blæses op?
- stenkastende unge, og tilkaldelse af forstærkninger udefra
- "politiet vover ikke at gribe ind"

Politiet som konfliktløser:

- Eksempler på konflikter - Eksempler på løsninger

Interviewguide til ejendomsfunktionærer

Hvilke konkrete opgaver har ejendomsfunktionæren?

- holde orden
- se til at alt fungerer
- hjælpe beboerne med at løse praktiske problemer
- andet

Ejendomsfunktionærens indtryk:

- indtryk af beboernes anvendelse af bebyggelse og udearealer
- hvordan færdes de unge i udemiljøet
- hvordan anvender de boldbanerne
- unges anvendelse af legepladserne
- stier og områder mellem husene
- hvor opholder de sig mest

Er det muligt at påvise ændringer i de unges anvendelse af udearealerne efter renoveringerne?

- betydning af renoveringer
- for eksempel mindre hærværk
- glæde over de nye faciliteter

Hvor tit forekommer episoder/ballade?

- former for episoder/ballade
- hyppighed (flere gange om måneden/om året)

Hvordan er ejendomsfunktionærernes kontakt med de unge?

- problematisk eller nemt at snakke med de unge
- eventuelt unges særlig ønsker i forhold til steder at være/udearealer
- eventuelt ejendomsfunktionærens særlig ønsker i forhold til de unges adfærd
- ejendomsfunktionæren som problemløser (hvordan)
- eksempler på konfliktløsning

Interviewguide til fokusgruppeinterview med unge

Bolig og skolevej

Hvor bor I?

Hvor er jeres skole?

Hvilken vej går I om morgenen, når I skal i skole?

Går I tilbage den samme vej om eftermiddagen - eller går I en anden vej?

Er der steder I standser på vej til og fra skole? - for eksempel hvor I mødes og får en snak, måske planlægger, hvad I skal gøre om aftenen

Er der for eksempel bænke, hvor I kan sidde ned?

Andre steder, hvor det er godt at mødes?

Klubben

Hvor tit kommer I i Klubben?

Mødes I inden I kommer i klubben?

Er I sammen efter I har været i klubben?

Anvendelse af udemiljøet

Mødes I inde bebyggelsen? Hvs ja, hvor ligger disse mødesteder?

Mødes I på boldbanerne/idrætslegepladsen?

Hvad laver I (spiller bold, hænger ud, snakker m.v.)

Hvor er det bedste sted at være, når det er blevet mørkt?

Hvor mødes I oftest i weekenden?

Hvor mødes I oftest på hverdage?

Er I sammen ude på tværs af køn og alder eller ikke?

- hvor er pigerne?

- hvor er drengene?

- er der steder man mødes?

Hvor er det allerbedste sted at være sammen med vennerne

- hvorfor?

Er der steder I ikke synes om at komme?

- hvorfor?

Rapporten omhandler de unges udeliv i multietniske boligområder, hvor opmærksomheden er rettet mod hverdagslivet og de unges adfærd og anvendelse af udemiljøet i boligområderne. Endvidere gives der eksempler på konkrete tiltag og problemløsninger i relation til de unges anvendelse af udemiljøet. Undersøgelsen er foretaget i de tre boligområder: AKB Lundtoftegade på Ydre Nørrebro i København, Vollsmose i Odense og Gellerup ved Århus.

1. udgave, 2008

ISBN 978-87-563-1331-5